

ERFGOEDPUBLICATIE

Wandeling langs de herbergen van het oude Loppem 1900-1914

Wilfried Hermy en Christian Deneve

Het officiële wapenschild van de Gemeente Loppem tot de fusie in 1976: een rood veld met een zilveren band getralied met tien blauwe stukken, vergezeld in het opperste deel van drie sterren met zes stralen van zilver. Dit was ooit het wapenschild van de familie Van Steelant de oudst gekende heren van Loppem. (Foto: Wapenboek van de Provinciën en Gemeenten van België¹).

Colofon

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De gemeente is niet verantwoordelijk voor de redactie of inhoud van deze publicatie.

Verantwoordelijke uitgever: © Wilfried Hermy en Christian Deneve

D/2022/Wilfried Hermy en Christian Deneve

Druk: Drukkerij Eurodesign Veldegem, 0475 73 04 16

Omslagfoto: dubbel jubileum van cafébazen in het Gemeentehuis (*Collectie W. Hermy*)

¹ M. SERVAIS: *Wapenboek van de Provinciën en Gemeenten van België*, Brussel, Gemeentekrediet, 1955

Inhoud

Voorwoord	5
De jaren die vooraf gingen...	7
Kaart Van Loppem 1914	11
Tabel van de herbergen van Loppem 1900-1914	12
Wijzigingen van het wegnenet van Loppem	14
Herbergen in en rond de Heidelbergstraat (St. Michiels Brugge/Wijk Smisje)	25
Het SMESTJE	25
IN DE SMISSE	27
CAFÉ BERTEN	29
Herbergen in de Steenbrugsestraat/Wijk Warande	31
DE TRANSVAAL-DE VOLKSVRIEND-ESTAMINET DEN EENDRACHT	
Herbergen in de Kapellestraat/Wijk Dorp	34
DE ROMA- IN AMERIKA- DE VREDE	34
Herbergen in Loppem centrum	37
DE ZWAAN	38
DE NACHTEGAAL	41
HET GEMEENTEHUIS	43
A L'UNIVERSITÉ	46
ST. ELOOI	48
IN BURGERWELZIJN- DE CASINO- ST. MARTINUS	51
Herbergen in de Kattestraat/Wijk Statie	55
DE CONGO	56
DE WELKOM	57
DE ARGENTINE	59
ST. CRISPIJN	60
Herbergen in de Stationsstraat/Wijk Statie	61
DE GRAAF VAN VLAANDEREN	61
ST. JOZEF	62
HET BOLDERSHOF	63
IN DE LEEUW VAN VLAANDEREN	64
Herbergen in de Heidelbergstraat/Wijk Statie	68
DE KARPEL	68
DE LEKPOT	69
Herbergen in de Rolleweg/Wijk Rolleweg	73
HET KANON	73
IN DE ROLWEG	75
DE NOORDWANDELING	76
De herbergen bij de Abdij	77
DE WATERMOLEN/Wijk Watermolen	77
IN DE BIERPANNE/Wijk Bierpanne	79
DE TROMPETTE/Wijk Bierpanne	81
De herbergen aan de Heidelberg/Wijk Heidelberg	82
HEIDELBERG	82
IN DE SMIS	85
De herbergen in de Pierlapontstraat/Wijk Pierlapont	86
DE KROMMENAAK	87

DE OOSTSTER	88
Koekezon­dag, de slot­dag van de Loppemse kermis	90
IN DE DRIEHOEK	96
DE PIERLAPONT	97
Herbergen in de wijk 'De Sparre'	99
DE SPARRE	99
DE NIEUWE SPARRE	100
Herbergen in het Eninckveld/Wijk Eeninck	101
DE EENINCK	101
42 herbergen, een record?	103
Korte bibliografie	105

Voorwoord

De voormalige brouwerij Vanden Abeele aan de Arentsdreef (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Met deze virtuele wandeling willen we de herinnering aan het oude vervlogen Loppem hoog houden. Wat ooit begon met foto's op facebook dankzij auteur Wilfried Hermy, resulteerde uiteindelijk in een vlijtig boekje van een 100 tal bladzijden over de herbergen in een dorp, in Loppem rond 1900-1914. De Eerste Wereldoorlog betekende een breuk in het dorpsleven. Alhoewel Loppem relatief gespaard bleef van vernietigingen zoals ook het geval was voor de meeste dorpen in het Brugse en voor Brugge zelf, had de gruwel van de oorlog er toch flink ingehakt. De al dan niet misleidende oorlogspropaganda speelde daarin een belangrijke rol. In de Franse en Britse media werden de Duitsers als brute hunnen afgeschilderd die al plunderend en verkrachtend Belgische dorpen hadden verwoest. In films en foto's werden de oorlogsverwoestingen ook vastgelegd. In Duitsland deden geruchten de ronde dat Belgische soldaten Duitse krijgsgevangenen de ogen uitstaken en dat het Franse leger Afrikanen inzette, die beestachtige, voor de beschaafde wereld ondenkbare strijdmethoden hanteerden.

België was in 1918 van de fiere 6de industriële staat ter wereld ook terug geworpen naar een armoedzaaiër die hulp, veel hulp nodig had van overzee en veel inzet van zijn burgers, voor de heropbouw van het land. Voor plezier en vertier was er minder plaats.

Ook in de kunst deed zich dat gevoelen. Van het zachte impressionisme met pastelkleuren, gaat men over op het veel hardere schilderwerk met soms felle kleuren en de monumentale mannen en vrouwen van het Vlaams expressionisme. Voorbeelden daarvan zijn Constant Permeke en in zijn voerspooren, Frits Van den Berghe en Gust De Smet. Waar de kunstenaar voor de Eerste Wereldoorlog nog grotendeels in dienst stond van de kerk en van andere opdrachtgevers of werkgevers, werd hij of zij steeds meer onafhankelijk. Dit gewijzigd wereldbeeld met de nadruk op het ernstige, op de daadkracht, deed zich ook gevoelen voor de herbergen te Loppem. Het aantal herbergen daalde na de Eerste Wereldoorlog drastisch. De tijd van de wijkkermissen en de dorpskermissen van een week tot 10 dagen was voorgoed voorbij. De intrede van de fiets en de auto zorgden er bovendien voor dat dorpen meer en meer een verlengstuk waren van steden en omgekeerd. Vlaanderen werd een groot stadsgebied. Tijd dus voor een terugblik naar de periode voor de Eerste Wereldoorlog. Hoe ging het er toen aan toe in onze talrijke herbergen, tavernes en cafés?

Vooraleer wij de wandeling starten willen wij echter de vele Loppemnaars en anderen bedanken die ons welwillend foto's toestuurden. Van sommige foto's is de herkomst echter niet meer duidelijk. Indien u foto's herkent die van u of van familie afkomstig zijn, gelieve auteur Wilfried Hermy hiervan te verwittigen. Ziet U op de foto's personen die u herkent, aarzelt dan niet om dat te signaleren aan één van de auteurs.

De jaren die vooraf gingen...

In de magere jaren veertig van de 19de eeuw werd Vlaanderen getroffen door schrijnende armoede als gevolg van de teloorgang van de weefnijverheid en het mislukken van de oogsten. In één van de weinige kronieken uit die tijd schrijft in januari 1848 Bernard De Neve, een inwoner en gewezen burgemeester (1830-1836) van Zomergem dat "... de armoede is zeer groot. Ganse benden bedelaars lopen uitgehongerd rond, ook van Gent en elders. Er zijn mensen die doodvallen langs de straten, want de eetwaren zijn niet 'kopelijk' voor de gewone man."².

Het klassieke menu in Brussel bestond toen uit brood van rogge of een mengeling van rogge met tarwe of aardappelmeel. Daarnaast waren er aardappelen, wortelen, bonen en slappe koffie/cichorei. Vlees of vis werd uiterst zelden gegeten³. Op het platteland zal dat iets beter en gevarieerder geweest zijn, door de eigen moestuin, het varken en/of de koe, geit of schaaap, maar nog altijd uiterst karig. In de tweede helft van de jaren 1840 wordt Vlaanderen getroffen door een zware economische crisis. Bovenop het verdwijnen van de huisarbeid van wevers en spinsters als gevolg van de mechanisering, waren er nu ook mislukte oogsten. De strenge winter van 1844-1845⁴ vernietigde een groot deel van de tarweoogst. De aardappelen die boeren als vervanging teelden kregen vanaf juli 1845 last van een nieuwe parasiet uit Noord-Amerika. Die aardappelziekte (*Phytophthora infestans*) verspreidde zich met grote snelheid. Het vatbaar gewas werd binnen een periode van twee weken volledig te gronde gericht. De schimmel tastte alle delen van de aardappelplant aan.

In grote delen van België ging meer dan 90 procent van de aardappeloogst verloren. Stijgende voedselprijzen en het gebrek aan (huis)arbeid dreven de plattelandsbewoners naar de steden. In Brugge steeg de bevolking opnieuw tot een 50.000, een peil dat de stad sinds eeuwen niet meer had bereikt. Sociale onrust, kleine diefstallen, prostitutie, onderbetaalde arbeid, ziekten en grote sterfte waren het gevolg. Velen stierven de hongerdood of raakten verzwakt en werden vervolgens getroffen door cholera of tyfus. Daardoor liep het sterftecijfer in Vlaanderen op tot 27,7 per duizend inwoners. Ter vergelijking: in 2019 bedroeg dit 9,4. In absolute cijfers stond die 9,4 voor 71.017 sterfgevallen, in 2020 steeg dit aantal als gevolg van Covid19 tot 79.614⁵.

Deze laatste cijfers zijn echter bijlange niet te vergelijken met de mortaliteit in de jaren 40 van de 19de eeuw. De al geciteerde Bernard De Neve beschreef het in 1848 zo: "Daar is al een dag geweest dat er in de kerk van Zomergem elf doodskisten achter malkaer stonden, tot aan het portaal. Men hoort van niets anders dan van dood en dieften overal"⁶.

In Loppem vielen de cijfers van de sterftegevallen ogenschijnlijk nog mee. Wellicht had dat te maken met het feit dat de weefnijverheid rond Brugge minder ontwikkeld was dan rond

² A. RYSERHOVE, "Handboekken van B. DE NEVE voorgevallene tot Zomergem sedert 1820", in *De handboeken van de familie De Neve te Zomergem*, Maldegem, 1971, p. 100.

³ P. SCHOLIERS, "Arm en rijk rond Brusselse tafels rond 1850", *Brusselse Cahiers*, 2017, p. 396-397.

⁴ Temperaturen gemeten in Ukkel, <https://www.frankdeboosere.be/klimaatukkel/klimaatwinter.php>, (Geraadpleegd op 17-01-2022).

⁵ Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

⁶ A. RYSERHOVE, o.c., p. 101.

Gent en Kortrijk. In 1843 telde men in Loppem 17 en in 1844, 32 overlijdens op een bevolking van circa 2000 inwoners. Vanaf 1845 steeg dat cijfer echter zienderogen tot 42 sterfgevallen, in 1846 tot 44. In 1847 is er dan een opvallende uitschieter met 55 sterfgevallen. Meerdere familieleden uit hetzelfde gezin werden in 1847 getroffen door de tyfusepidemie. Er stierven ook veel kinderen en jongere mensen (22 van de 55 waren jonger dan 20 jaar). De daaropvolgende jaren daalde het aantal sterfgevallen echter gevoelig. In 1848 tot 33, om in 1849 stabiel te blijven op 34. Tijdens die periode was Charles de Schieter de Lophem burgemeester in opvolging van Augustin Lauwers (†1843). De gemeente maar ook private eigenaars namen gelukkig het initiatief tot 'grote' (bouw)werken. In 1841 kocht pastoor Philip-Jacques Gossaert een klein erf van 530 m² met een huisje in het begin van de Leperweg. Hij vroeg aan de zusters maricolen uit Brugge (Oude Zakstraat) om er een leer- en werkschool open te houden voor meisjes van arme ouders. De school van de koster Pieter Depauw in de Kosterie (Steenbrugsestraat 10) werd door de gemeente overgenomen als jongensschool. In 1847 werd de gemeente immers verplicht een eigen gemeenteschool uit te bouwen. Ondertussen breidde de leer- en werkschool van de zusters maricolen zich verder uit met bijkomende gebouwen. Dit dankzij een schenking van een aanpalende kleine hoeve door Jean de Croeser-van Caloen van het kasteel Ter Mote. In 1851 werd naast de school van de zusters maricolen ook een ouderlingentehuis ingehuldigd. Dat werd opgetrokken op kosten van de weduwe Charles van Tieghem-Soenens⁷. Vincent Coppieters liet het Vijverkasteel aanpassen en er een Engelse tuin met vijvers aanleggen (1844-1848). Hij gaf bovendien naast het loon elke dag een brood mee met de werklieden. Hij verbond zich er toen ook toe om een kapel te bouwen om de hongersnood te stoppen. Die kapel O.L.V. van Troost is opgericht in 1848 op de splitsing van de Collevijn- en de Hoge Vautestraat. In 2001 werd ze verplaatst naar het Kerkhof van Zedelgem De Leeuw. De bouwheren waren Jean-Baptiste en Vincent Coppieters. Achter de kapel lieten zij ook een wijkschooltje bouwen dat tot aan de Eerste Wereldoorlog dienstdeed. De kapel werd in 1852 door de Brugse bisschop J.B. Malou ingewijd. In 1980 werd de kapel eigendom van de gemeente⁸. Ook de bouw/verbouwing van het kasteel Baesveld van de Vrière bracht geld op de plank. Charles van Caloen de bouwer van het huidig kasteel van Loppem lag in 1851 mee aan de basis van het Sint-Vincentiusgenootschap te Brugge. In Loppem zou eenzelfde genootschap opgericht worden in 1862, ook door Charles van Caloen. Dat genootschap zorgde regelmatig voor de hoogste nood met kleren, brood, klompen of kolen voor de armen. Uit dat genootschap ontstond rond de eeuwwisseling "De Gemeenzaamheid St. Martinus". Dat was een plaatselijke ziekenkas voor werklieden die gefinancierd werd door bijdragen van de aangeslotenen, van de gemeente en van de provincie. Later zou die opgaan in de Christelijke Mutualiteit (CM). Leon Coppieters was bij de stichting van die ziekenkas betrokken en zou ook aan de basis liggen van een pensioenkas, 'De H. Familiegilde' (1900). Dezelfde Coppieters stichtte de 'Raiffeisenkas' in Loppem (1897) en richtte er een 'Boerengilde' op (1904)⁹.

De armoede in Loppem zou echter niet onmiddellijk afnemen in de loop van tweede helft van de 19de eeuw. De aanleg van de spoorlijn (1846-1847) betekende qua mobiliteit wel

⁷ A. VERVENNE en A. DHONT, *Geschiedenis van Loppem*, Loppem, HKL, 1974, p. 133-137.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Troost [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/209432> (Geraadpleegd op 10-12-2021).

⁹ A. VERVENNE en A. DHONT, o.c., p. 146-147.

een ernstige verbetering voor werklieden en boeren. Bovendien was het spoor ook een enorme stimulans voor de handel rond het station waar hout, bomen, kolen, veevoeder en granen werden gelost. De vele herbergiers en winkeliers die we rond het stationsplein vonden, waren daarvan getuigen. De laatste decennia voor de eeuwwisseling betekenden voor de bevolking dus een verbetering. Toch bleven cholera (1892), tyfus (1896) en ook de pokken in 1902-1903, nog een gesel. Ook Anna, het dochtertje van kasteelheer Albert van Caloen werd door de cholera getroffen, maar herstelde. Uit dankbaarheid liet hij de Sint-Maartenskapel in de Ieperweg herstellen. In de zijgevel verwijst een arduinen plaat met chronogram naar deze gebeurtenis: "DEUS GENITORIBUS SERVAVIT ANNAM VAN CALOEN QUAPROPTER CAPELLA FUIT PIE RESTAURATA"¹⁰

In Zedelgem was het niet veel beter. In 1833 werd Zedelgem al getroffen door een pokken-epidemie. Men kende een strenge winter in 1838-1839. Werd er al vlas gewonnen, dan ging dat echter naar 'den vreemde' en er viel dus noch te spinnen noch te weven. Het spinnen en weven viel helemaal stil als gevolg van de introductie van mechanische weef-toestellen. De aardappeloogst van 1841 gaf slechts de helft van een normale oogst. Het ging van kwaad naar erger...! De Gemeente en den 'Disch'¹¹ moesten herhaaldelijk tussenkomen. Het zuidelijk gedeelte van de gemeente (Maria Veldegem) leed ondertussen het zwaarst door de ontgoochelende vlasnijverheid. Bijna al de inwoners ervan aldus pastoor Ronse werden bezemmakers en berkensnijders, "...waarvan de bossen veel te lijden hebben". In 1843 vertoefden veel mannen in het bedelaarswerkhuis en een heel huisgezin had zich daar vrijwillig aangeboden. Het aantal sterfgevallen in Zedelgem steeg van 65 in 1844 tot 85 (1845), 105 (1846) en 133 (1847), op een totale bevolking van circa 3400 inwoners. Enkel de aanleg van de spoorlijn, van een nieuwe weg vanaf Zuidwege over de dorpsplaats naar Snellegem en de Oostendse baan (beslissing in 1854) en de ontwikkeling van Maria Veldegem gaven in de komende jaren enig soelaas¹².

Naar het einde van de 19de eeuw begon de industrie zich echter ook in Zedelgem te vestigen. In 1880 begon Pieter Bogaert met een stoomtuig te malen op de wijk 'De Leeuw'. Molenaar Alidor Lievens vervoegde hem op de 'Dorpsplaats', gevolgd door enkele andere molenaars. In 1906 startte de 'Landbouwmachienenfabriek' van Leon Claeys aan het station. Voor de boerenstand werd in 1897 een 'Spaar-en Leengilde' opgericht. Er ontstonden een aantal (her)verzekeringen voor het vee (1912/1916) en de paarden (1914). De maatschappij voor onderlinge bijstand 'Deugd en Spaarzaamheid' werd voor de werklieden opgericht in 1878. De 'Pensioengilde van St. Laurentius' volgde in 1911. Dat belette niet dat zowel in Loppem, Zedelgem als in Aartrijke de seizoenwerkers naar Frankrijk talrijk bleven. In 1904 werd zelfs een 'Bond voor Franschmans' gesticht te Zedelgem. De terugkeer van deze seizoenarbeiders werd steeds op passende wijze gevierd met veel drank en vertier. Voor zover ze hun loon al niet opgesoupeerd hadden onderweg¹³. Hoe dan ook de toestand van de gemiddelde Belg en Vlaming was tegen 1900-1914 fel verbeterd. In 1914 was België de zesde grootste industriële staat geworden. Het bleef echter een land van lage lonen. We moeten ons dus geen illusies maken. In 1908 bedroeg

¹⁰ In vrije vertaling: "God heeft Anna van Caloen voor haar ouders gered. Daarom werd deze kapel uit plichtsbewustzijn geres-taureerd".

¹¹ Het latere O.C.M.W.

¹² F. RONSE, *Zedelgem-Veldegem, Beschrijving en Geschiedenis*, Zedelgem, uitgave gemeente Zedelgem, 1934, p. 264-267.

¹³ F. RONSE, o.c., ibidem.

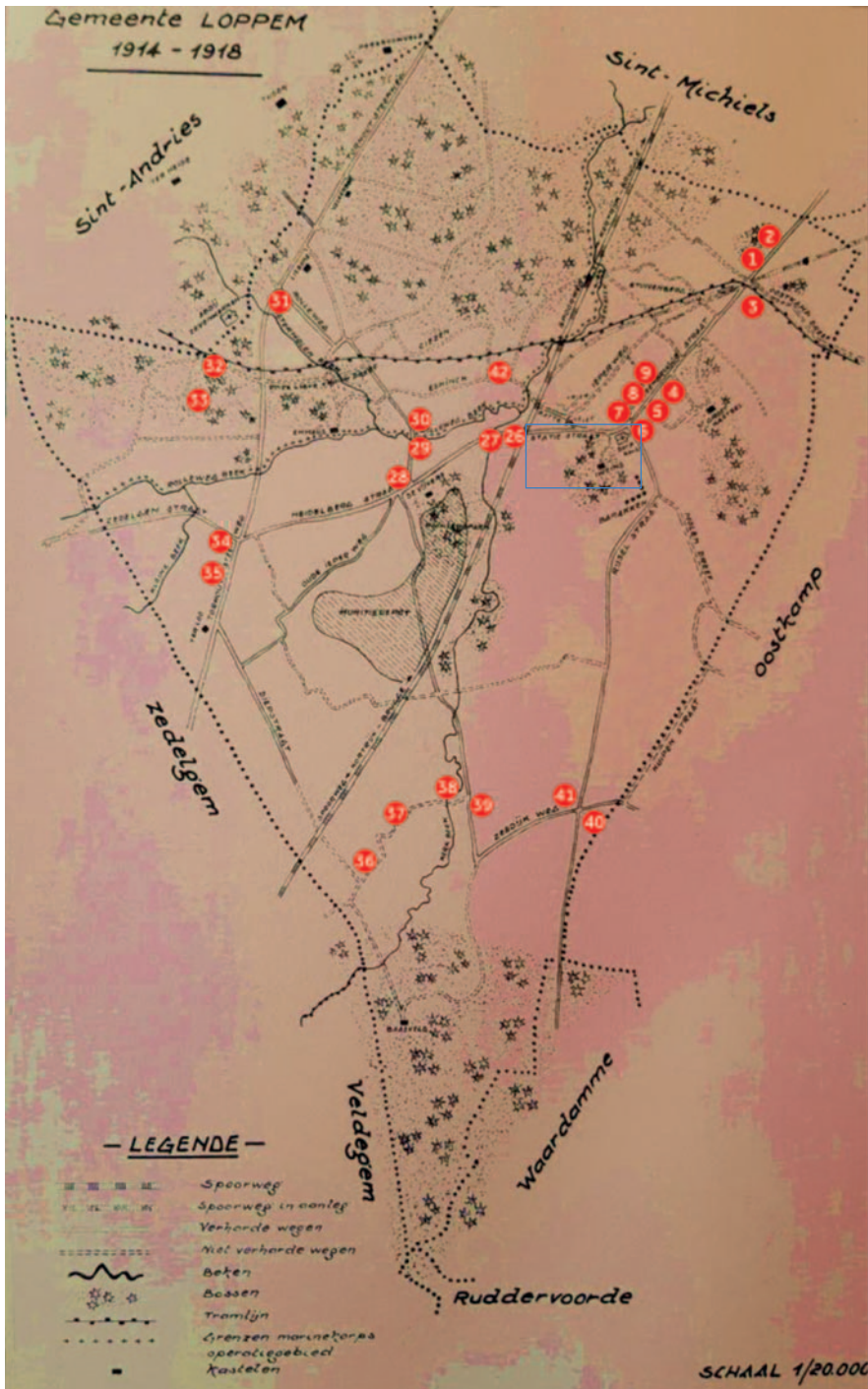
het dagelijks menu van de middengroep van arbeiders met een wekelijks loon van 27,75 BF het volgende: het ontbijt bestond uit brood, boter en koffie. Het middagmaal zag er als volgt uit: zondag: aardappelen, rundvlees; maandag: rijstpap; dinsdag: brood, boter, rundvlees en soep; woensdag: aardappelpuree, spinazie met vet en gebrad; donderdag: aardappelen met kropsla; vrijdag: idem; zaterdag: brood, boter, soep en soepvlees. Het vieruurtje en het avondmaal bestonden eveneens uit brood met boter en koffie¹⁴.

Al zal het in Loppem wel wat beter geweest zijn dan in de grootstad, het mag ons toch niet verwonderen dat het aantal herbergen paradoxaal genoeg voortdurend toenam. Tussen 1900 en 1914 bedroeg het in Loppem het fabuleuze aantal van 42. Smart, leed en verdriet werden verdrongen... In 'Het Brugsch Handelsblad' van zaterdag 13 januari 1968 beschreef oud-eerste schepen van Loppem, Raymond Verstraete hoe voor vermaak en ontspanning de Loppemnaar toen graag zijn beurs opende. Voor 1 liter bruinbier had je bovendien slechts 10 centiemmen nodig! Laat ons dus eens zien waar al die herbergen gelegen waren. We gaan daarom op wandel naar de herbergen en herbergiers in Loppem tussen 1900 en 1914. We beginnen aan het 'Smisjesbos' en stappen verder tot Heidelberg. Vandaar gaat het naar de Pierlapont tot aan de wijk 'De Sparre' (zie de rode nummers op de kaart¹⁵ en de tabel met de namen hierna).

¹⁴ D. DE WEERDT, "De arbeiderstoestanden van 1876 tot 1914," https://marxists.architexturez.net/nederlands/de_weerd/1960/1960toestanden_arbeiders.htm, (Geraadpleegd op 17-01-2022)

¹⁵ Enkel de herbergen in de zijstraten van Loppem, de herbergen in het centrale vierkant zijn opgenomen in afzonderlijke tabellen of figuren en worden uiteraard ook besproken.

Kaart Van Loppem 1914

Figuur 1: kaart van Loppem 1914

Tabel van de herbergen van Loppem 1900-1914

1	t' SMISTJE	Heidelbergstraat 264 Brugge
2	IN DE SMISSE	Heidelbergstraat 274 Brugge
3	BERTEN Brouwerij Sint-Martinus	Arentsdreef 1
4	DE TRANSVAAL	Steenbrugsestraat
5	DE VOLKSVRIEND	Steenbrugsestraat
6	DE EENDRACHT	Steenbrugsestraat
7	CAFE ROME	Kapellestraat
8	IN AMERIKA	Kapellestraat
9	DE VREDE	Kapellestraat
10	DE ZWAAN	Dorp 4
11	DE NACHTEGAAL	Dorp 6
12	HET GEMEENTEHUIS	Dorp 8
13	DE UNIVERSITEIT	Dorp 10
14	SINT ELOOI	Dorp 11
15	BURGERWELZIJN	Dorp nr. ?
16	CASINO	Dorp nr. ?
17	SINT MARTINUS	Dorp 17
18	DE CONGO	Kattestraat 3
19	DE WELKOM	Kattestraat 13
20	DE ARGENTINE	Kattestraat 23
21	SINT CRISPIJN	Kattestraat 25
22	DE GRAAF VAN VLAANDEREN	Stationsstraat nr. 40
23	SINT-JOZEF	Stationsstraat 45
24	HET BOLDERSHOF	Stationsstraat 49
25	DE LEEUW VAN VLAANDEREN	Stationsstraat 52
26	DE KARPEL	Heidelbergstraat nr. ?
27	DE LEKPOT	Heidelbergstraat 17
28	HET KANON	Heidelbergstraat 36
29	IN DE ROLWEG	Rolleweg 22
30	DE NOORDWANDELING	Rolleweg 42
31	DE WATERMOLEN	Torhoutsesteenweg 9 bis
32	IN DE BIERPANNE	Abdijhoek 32
33	DE TROMPETTE	Abdijhoek 30a
34	HEYDELBERG	Torhoutsesteenweg 26
35	IN DE SMIS	Torhoutsesteenweg 44

36	DE KROMMENAAK	Pierlapont 120
37	DE OOSTSTER	Pierlapont 109
38	IN DE DRIEHOEK	Zeedijkweg 22
39	DE PIERLAPONT	Zeedijkweg 31
40	DE SPARRE	Rijselsestraat 45
41	DE NIEUWE SPARRE	Rijselsestraat 140
42	DE EENINCK	Albert Scheurmanspark 36

Wijzigingen van het wegennet van Loppem.

Loppem is sinds 1900 grondig veranderd. We gaan daarom eerst ingaan op de voornaamste ingrepen in het wegennet van het oude Loppem. Voor de eerste grote ingreep moeten we bovendien terug naar de tijd van de Oostenrijkers in de 18de eeuw. Het initiatief ging uit van Karl-Theodor von Neuberg, heer van Wijnendale. Hij liet een rechte tolweg aanleggen van aan het Canadaplein in Brugge, door Loppem en Zedelgem tot aan Torhout¹⁶. In 1751 was die weg voltooid. Eén rechte lijn afgeboord met bomen. Op Loppems grondgebied liep de rechte weg dwars door de boomgaard van het kasteel Ter Loo.

Ten oosten van Loppem werd ondertussen een andere Oostenrijkse weg aangelegd, de Kortrijkse Steenweg. Ook de 'Kortrijkse Heirweg' was al in de 17de eeuw niet meer dan een karrespoor. In de winter was ze modderig of bevroren en in de zomer moest men door het mulle zand. De noord-zuidverbinding binnen de Zuidelijke Nederlanden verliep over soms erg kronkelende wegen die dorpen en gehuchten met elkaar verbonden. Die moesten onderhouden worden door wie er langs woonde! Rond 1750 verkreeg het Brugse Vrije eindelijk het octrooi om een brede vrij rechte weg aan te leggen naar Kortrijk.

Om die twee steenwegen te verbinden ontwierp men dan een weg, de Heidelbergstraat van aan de Spoorwegstraat op St. Michiels naar de wijk Heidelberg. De benaming Heidelbergstraat verwijst naar de afspanning en het tolhuis Heidelberg, aan de Torhoutse Steenweg. De weg kwam daar waar er oorspronkelijk een dijk lag opgeworpen tussen de lager gelegen landen met onder meer de Vulgenbroeken ten zuidoosten. Aan de Noordkant lag de 'Rijzelse Heirweg' die al kronkelend door de velden vanuit Brugge kwam. Op het toenmalig grondgebied van Loppem bevond ze zich achter de herbergen 't Smisje' en 'In de Smisse'. Toen was ze al niet veel meer dan een mulle smalle zandweg. Het was uiteindelijk in 1766 dat de schepenen van het Brugse Vrije beslisten om de Torhoutse Steenweg te verbinden met de toenmalige Kortrijkse Steenweg. De werken startten in 1778. Op het grondgebied van Loppem werden ze met enige vertraging in 1787 afgewerkt. In het centrum liep de weg dwars door de toenmalige gemeentplaats. Vandaar zette ze haar loop verder via de huidige Stationsstraat. En tenslotte eindigde ze aan de afspanning Heidelberg. Een deel van de weg voorbij de herberg 'De Lekpot' verving gedeeltelijk de aloude "Iperwegh" die Brugge via Torhout met Leper verbond.

¹⁶ Chr. DENEVE, "Middelleeuwse heirwegen in Loppem en Zedelgem", *Zilleghem*, 2019, nr. 2, 67.

Foto 1: de Steenbrugsestraat (Collectie Gemeentearchief Zedelgem) komt hier het dorp binnen. Je ziet rechts een vrouw en een man met een fiets. Het huis erachter is de vroegere patronage (tot ca 1930). Er tegenover: een schaapherder die zijn schapen langs de graskant laat grazen

Foto 2: Gemeenteplaats (Collectie Gemeentearchief Zedelgem), de Steenbrugsestraat en de Kapellestraat (rechts aan het hekken) komen op de Gemeenteplaats (nu Dorp) samen met de Rijselsestraat (helemaal links)

Op foto 2 ziet men op het einde ook een huis dat uit de rooilijn staat, dit is één van de huisjes gesloopt in 1938/39 bij de bouw van het 'Gemeentehuis' van Loppem. Het huis links met Byrrh erop, de herberg 'De Nachtegaal', werd in 1975 afgebroken om de weg te verbreden. Ook het huis met het hekken er recht tegenover onderging dat lot. Nu draai je daar met je wagen de Rijselsestraat in.

Foto 3: de Rijselsestraat (Collectie Gemeentearchief Zedelgem) loopt recht naar de gemeentplaats. Het huis helemaal op het einde is de herberg/bakkerij De Zwaan. Die kan je ook zien op de vorige foto, namelijk daar waar enkele personen staan te keuvelen

Je had dus vrij rechte stroken weg van St. Michiels naar Loppem centrum en van Loppem centrum tot aan de Heidelberg. In Loppem centrum zelf werd de weg wel heraangelegd maar bleef ze nauw en kronkelig. Dat bleef zo tot midden de jaren zeventig van de vorige eeuw zoals men ziet op de luchtfoto van 1971 en de foto's hieronder. In 1971 loopt de nauwe weg nog met een bocht tussen het gewezen gemeentehuis van Loppem en de herberg St. Elooï, langs de zijkant van de kerk, om dan aan te sluiten op de huidige Stationsstraat ter hoogte van het domein Ter Mote. Indien je uit de richting Steenbrugge kwam dan liep de smalle hoofdweg vóór het gewezen gemeentehuis en nu er achter. Verder liep ze links naast de kerk en de huidige herberg 'Herbergé', richting Stationsstraat.

Luchtfoto 1971, zie de bocht in het midden

Foto 4: Gemeenteplaats (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto 5: Gemeenteplaats, (Collectie Gemeentearchief Zedelgem), men ziet duidelijk hoe de hoofdstraat tot midden de jaren 1970 vóór het gemeentehuis lag. In de verte ziet men de bomen van de Steenbrugsestraat. Het wit gekalkte huis (de vroegere Nachtegaal) werd afgebroken ca 1975

Foto 6: 'Stationsstraat' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem). Deze foto volgt op de vorige. Voorbij de gemeenteplaats, de kerk en de huidige herberg 'Herbergé' draait de 'Stationsstraat' op naar het domein Ter Mote

7. Loppem. — Panorama

Foto 7: 'Stationsstraat' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem). Deze foto toont het vervolg van de vorige.

4. Loppem. — Panorama

Foto 8: vervolg 'Stationsstraat'(Collectie Gemeentearchief Zedelgem). Deze foto geeft het vervolg van de vorige. De 'Stationsstraat' draait voorbij het domein Ter Mote. Let ook op het parkje en enkele huizen links daar waar nu de parking ligt

Foto 9: vervolg 'Stationsstraat' (Collectie W. Hermy), met een laatste bocht vond de oude 'Stationsstraat' aansluiting bij de huidige Stationsstraat. We zien een vrachtwagen die iets verder het langwerpige schoolgebouw zal voorbij rijden. Vooraan zien we twee huizen afgebroken in 1975 voor de huidige parking. Het eerste huis waarvan je alleen het dak ziet is de herberg 'Het Casino'. Het veld achter de huizen loopt tot aan de leperweg. Daar zien we in de diepte 'De Passerelle' en rechts ernaast het 'St. Jozefsgesticht' voor ouderen

Luchtfoto 1971

Luchtfoto 1979

De Stationsstraat die dus oorspronkelijk liep vóór het gemeentehuis (luchtfoto 1971), loopt vandaag achter het gewezen gemeentehuis (luchtfoto 1979), je ziet nog de oude bocht. Een kleine ingreep met toch vrij grote gevolgen voor het centrum van Loppem. Het centrum kreeg er immers plots een grote parking en plein bij, echter niet zonder de afbraak van meerdere huizen en bomen. De Kerkstraat die normaal tot aan de kerk kwam stopte nu aan de verlegde Stationsstraat.

Figuur 2: topografische kaart Ministerie Openbare Werken 1950

De Kerkstraat liep tot midden de jaren 1970 (zie de topografische kaart van 1950 en foto 10) van de leperweg tot aan de voorzijde van het Gemeentehuis. Ze eindigde dus vlak voor de kerk en werd terecht de Kerkstraat genoemd. Nr. 2 staat voor de Kapellestraat.

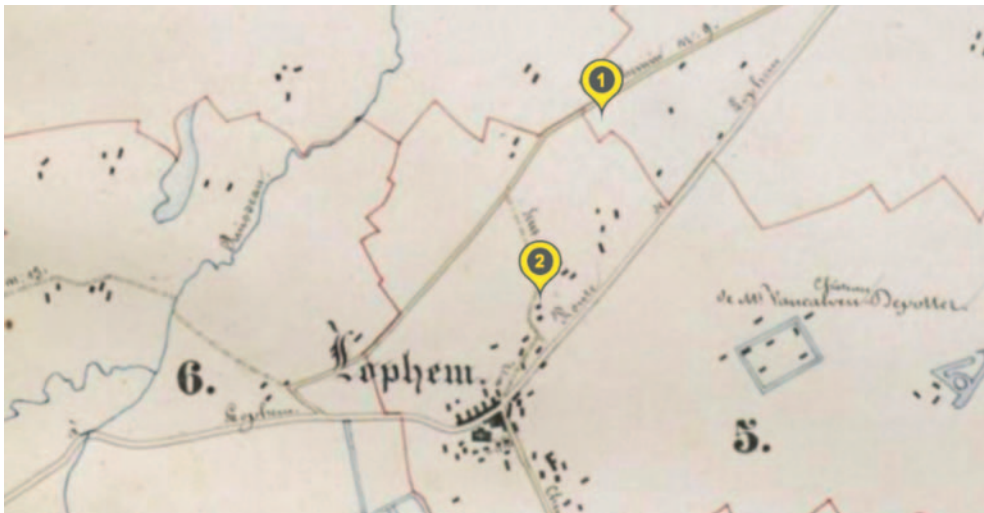

Foto 10: Kerkstraat en Gemeentepiazza (Collectie W. Hermy)

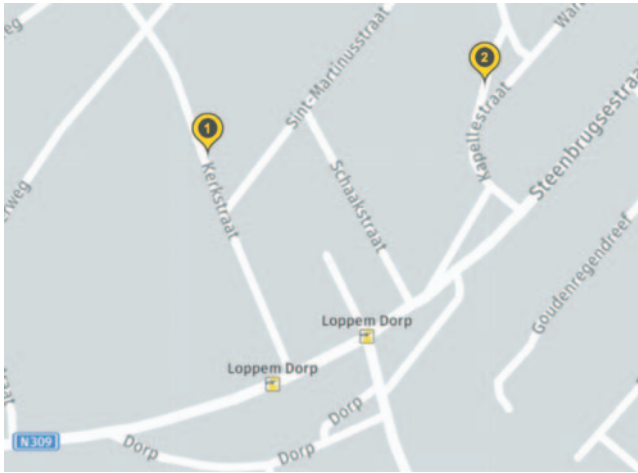
Aan de rechterkant van de gemeenteplaats ziet men op de topografische kaart van 1950 een vrij lange straat toekomen, de Kapellestraat (2). Die vertrok zoals thans aan de leperweg. Ze eindigde echter als een smal steegje op de Gemeenteplaats (Dorp) en de Rijsselsestraat. Op foto 10 zie je in de diepte een hoekhuis met de Steenbrugsestraat aan de rechterzijde en de Kapellestraat aan de linkerzijde. Op foto 11 van hetzelfde huis zie je dat duidelijker:

Foto 11: 'De Eendracht'. Midden tussen de Kapellestraat links en de Steenbrugsestraat rechts en grenzend aan de gemeenteplaats: herberg Doolhof, ex-Eendracht (foto collectie F. Caerels). Uiterst rechts begint de Rijsselsestraat (niet zichtbaar)

Figuur 3: centrum Loppem, Atlas der Buurtwegen 1841. De toestand in 1900 was nog vrij identiek, 1 is de leperweg, 2 de Kapellestraat

Figuur 4: centrum Loppem, huidige kaart: de Steenbrugsestraat sluit quasi aan op de Stationsstraat, de Kapellestraat (2) stopt aan het monument van Karel de Goede, de Kerkstraat aan de Stationsstraat

Figuur 5: dorpskom Loppem 1992 doorsnede, de kerk en het voormalige gemeentehuis in het donker blauw, Vlaanderen Departement Omgeving

Al bij al waren dit de grote ingrepen in het wegennet voor het centrum van Loppem. De grootste invloed voor Loppem hadden echter vooral het spoorwegnet en de autowegen. Door de aanleg in 1846 van de spoorweg die toen nog rechtdoor naar Brugge liep en de verlegging ervan (einde 1930) werd het dorp letterlijk gesplitst. Ook de aanleg van de autowegen E40 en van de E403 waren forse ingrepen in het landschap van en rond het dorp.

Indien we ons verplaatsen naar het Loppem van 1900 moeten we onze wandeling starten aan de herberg, 'Het Smestje' aan de Heidelbergstraat te St. Michiels Brugge. Vandaag loopt St. Michiels Brugge tot aan de overweg. Dat was echter niet het geval in de betrokken periode. Ten eerste bestond die overweg nog niet al was ze al in aanleg. Voorlopig liep de trein vanuit het Station Loppem nog rechtdoor over de huidige Koning Albert I laan tot aan het Zand in Brugge waar het toenmalig station van Brugge lag. De bocht naar het oosten voorbij de Kattestraat kwam er slechts in 1933 met het oog op het nieuwe (huidige) station in Brugge. Dat is de reden waarom Loppem de twijfelachtige eer heeft drie (binnen afzienbare tijd nog twee of geen?) overwegen te tellen op een boogscheut van elkaar. Ten tweede lagen de autosnelwegen er evenmin en al zeker niet de E403 (A17) naar Kortrijk (1975). In 1940 was wel het eerste gedeelte van de allereerste Belgische autosnelweg, de E40 (A10), tussen Aalter en Jabbeke afgewerkt.

Foto12: E40 in aanbouw 1937, Hugo Vrielynck, Stadsarchief Brugge/Verz. J. A. Rau: aanleg van de autosnelweg te Loppem 1937

Met Groot-Brugge in 1971 koos men voor de afbakening van Brugge met Loppem als grens voor de spoorlijn Brugge-Kortrijk tot aan de E40. Vandaar volgde men de E40 tot aan de grens met Sint-Andries¹⁷. Loppem verloor op dat ogenblik dus heel wat grondgebied. Voordien lag de grens met St. Michiels ongeveer waar je nu het E403 viaduct vindt. Ook een flink stuk van het 'Tillegembos' ging verloren.

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Loppem [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15875> (Geraadpleegd op 10-12-2021).

Herbergen in en rond de Heidelbergstraat (Wijk Smisje)

1	t' SMISTJE	Heidelbergstraat 264 Brugge
2	IN DE SMISSE	Heidelbergstraat 274 Brugge
3	BERTEN Brouwerij Sint-Martinus	Arentsdreef 1

Het SMESTJE

De eerste herbergen van het toenmalige Loppem waren gelegen bij het 'Smisjesbos'. Ze heetten niet toevallig *'Het Smestje'* en *'In de Smisse'*. In dezelfde omgeving vinden we nog drie oeroude 'Loppemse' hofsteden. De Oosthille, Heidelbergstraat 227, 8200 Brugge is de eerste als je van Brugge komt. Iets verder vinden we twee hoeven die eeuwenlang toebehoorden aan de Brugse Magdalena Leprozerie (later het Brugse O.C.M.W.), het Groot Magdalenagoed, Stuivenbergstraat 1, 8200 Brugge (nu het 'Ons Erf/Unie-K') en het Klein Magdalenagoed, Stuivenbergstraat 2, 8200 Brugge. Het bos was tot 1990 ook eigendom van het Brugse O.C.M.W., maar werd toen aangekocht door de Vlaamse Gemeenschap. Het dankt zijn naam 'Smisjesbos' aan de voormalige herberg **'Het Smestje'**, gelegen Heidelbergstraat 264 Brugge (1). 't Smestje werd ooit genoemd 'Estaminet Voorburg en IJzeren Smis'¹⁸, zoals dit toen op de muur van het pand stond. Courant werd deze smidse echter 't Hoog Smistje' genoemd gelet op het trapje naar de ingang ervan.

Foto 13: "t Smestje" vandaag (Collectie W. Hermy)

¹⁸ R. VERSTRAETE, "De Sociale en Economische Toestand van 1900 tot 1914 te Loppem", *Brugsch Handelsblad*, 13-01-1968

De laatste smid aldaar was Jan Godderis die van St. Elooi kwam en in 1851 verwisselde met Jan Van Waesberghe die naar St. Elooi trok¹⁹. Het domein van het Smestje besloeg dan nog 1 ha. De eigenlijke smidse zou echter aan de overkant van de straat gelegen hebben. De herberg werd in de beschouwde periode (1900-1914) uitgebaut door Arthur Puype (1872-1959) en Marie-Louise Deschoolmeester (1876-1959). Marie-Louise was in de wijk Smisje geboren als dochter van Jan en Rosalie Verheye. Landwerkman/herbergier August Maertens (1848-1922) volgde hen op met zijn echtgenote, de kantwerkster en herbergierster Florence Wanket (1851-1931). Ten slotte nam hun dochter Irma Maertens (1891-1929) de herberg over met haar man Joseph Gogne (1894-1974).

Foto 14: "t Smestje"(Collectie F. Gogne), dochter Rachel Gogne (1923-2019) aan de voordeur

Zoals in vele Loppemse cafés lag ook hier aan de zuidkant een bolbaan in open lucht, maar ook kaarten en vogelpik waren er geliefd. Naar verluidt werden klanten die "deur de neuze zaten", langs de achterkant weggeleid om het trapje te vermijden naar de steenweg.

¹⁹ A. VERVENNE en A. DHONT, o.c., p. 139.

IN DE SMISSE

Foto 15: 'In de Smisse' vandaag (Collectie W. Hermy)

De nabijgelegen gewezen herberg **"In de Smisse"** (boven), Heidelbergstraat 274 Brugge (2), uitgebaat door Leonard Fermyn (1848-1911) en herbergierster Mathilde Coppens (1838-1912), was rond 1900 nog een echte smidse. Leon was hoefsmid. Het pand wordt nu nog bewoond door een achterkleindochter. Het huwelijkscontract van het echtpaar afgesloten op 6 oktober 1877 voor notaris Henri Claeys te Oostkamp, somt als getuigen op: Franciscus Blomme, koopman, 69 jaar, Hippolyte Osselaere, herbergier, 32 jaar, Leon Taveirne, kleermaker, 24 jaar, en Auguste Verhaeghe, bakker, 25 jaar, allen wonend in Loppem. Mathilde was eerst getrouwd met een andere hoefsmid, namelijk Jan Vanwontergem (1834-1876) die was echter vroeg gestorven op de leeftijd van 42 jaar. De herberg werd ook 'Smisje' en de 'Het nieuwe Smisje' genoemd.

In 't Smisje gingen ook serieuze zaken door. Zo werd er regelmatig hout verkocht door de Brugse Godshuizen (het latere O.C.M.W.) die immers eigenaar was van het Smisjesbos:

Krantenknipsel A: Journal de Bruges 7 februari 1903, p. 3

We zetten onze wandeling verder naar het Dorp. Ondertussen vragen we ons af wat we ons moeten voorstellen over herbergen in de 19de eeuw?

Herbergen, tavernes, afspanningen, cafés, bistro's of hoe je ze ook noemt zijn ook vandaag belangrijk maar waren nog veel belangrijker in de vorige eeuwen. Ze vormden het centrum van onze dorpen en steden. Aldus waren ze doorheen de geschiedenis belangrijke ontmoetingsplaatsen voor handelaars en kooplui. In de herbergen werden handelsovereenkomsten afgesloten. Kasteelheren, boeren, eigen en vreemde kooplieden kwamen in de herberg samen om zaken te bespreken en overeenkomsten af te sluiten. Knechten tekenden er bij nieuwe heren en boeren sloten er verbintenissen af voor landbewerking. Men (ver)kocht er voorraden zoals bier want vele cafés brouwden eveneens. Men nam bestellingen op en leverde er afgewerkte producten af, onder het drinken van een glas. Afspanningen waren noodzakelijk voor het wisselen van paarden, voor de pauzes van de koetsiers en hun klanten. Reizigers konden er de nacht doorbrengen. De smidse lag vlakbij voor eventuele nieuwe paardenhoeven of reparaties van de koetsen. De smid en zijn echtgenote waren dikwijls ook herbergier en ook nog winkelier. Goederen werden er opgeslagen en verder verhandeld aan een nieuwe koper. De gilden, religieuze verenigingen van ambachtslieden die (religieuze) activiteiten organiseerden, hadden er hun vergaderlokaal. De schuttersgilden zijn daarvan een overblijfsel die ook in Loppem goed ingeburgerd waren zoals we verder zullen zien bij onze tocht. De herberg was ook het belangrijkste nieuwscentrum. In de herbergen kwam men het laatste nieuws vernemen en deelnemen aan de bijhorende commentaar. Precies zoals men dit vandaag doet op Facebook, Instagram en andere sociale media. De altijd aanwezige handelaars, marktkramers en (trein)reizigers, waren immers belangrijke nieuwsbronnen. Soms deden herbergen bovendien ook nog dienst als post- en tolkantoor. Maar ook rondreizende zangers zorgden ervoor dat nieuws werd verspreid. Er waren zowel straatzangers als zangers in herbergen. In de tweede helft van de 19de eeuw noemde men deze herbergen ook nog café chantant. Ook de cabarets waren goed vertegenwoordigd op het platteland, liefst redelijk ver van het dorpscentrum, zoals in Loppem 'Cabaret Rollewegh'... Sommige herbergen waren ingeschakeld bij de bekendmaking van verordeningen en 'missiven' van de overheid. Je kon er ook kranten vinden. In andere cafés had je dan weer de mogelijkheid om toneelgezelschappen te bewonderen. Maar de herbergen waren uiteraard ook en vooral zoals vandaag de plaatsen waar men zich kon ontspannen. Er werd gedobbeld en gekaart. Er werden verschillende volksspelen beoefend, zoals boogschieten en bolspelen. Veel herbergen beschikten vroeger over een bolletrog, ook bollebaan of kortweg bolbaan genoemd. Dit is een langwerpige uitgeholde baan waarin men bolt²⁰. Het mag ons niet verwonderen dat al dat plezier met heel wat alcoholverbruik gepaard ging zoals uit de tabel hierna mag blijken²¹:

²⁰ P. VANHEE, *Herbergen en brandewijnhuizen in het graafschap Vlaanderen in de tweede helft van de achttiende eeuw*, masterscriptie, UGent, 2006-2007, p. 35.

²¹ F. DELOZ, "Alcoholisme in de tweede helft van de 19de eeuw, het jeneververbruik in de Brugse herbergen", *Hand. Gen.*, 127, 1-2/1990, p. 58

Gemiddeld drankverbruik in liter, per hoofd per jaar, in België:

	bier	jenever	wijn
1851-1854	138,25	5,87	2,38
1861-1863	137,5	6,82	2,35
1870-1872	159	7,66	3,55
1879-1881	160	9,75	3,75
1885	162	9,25	3,39
1890	179	9,29	3,54
1895	192	10,56 ²²	4,12
1900	221	9,37	4,65
1904	219	5,84	4,32

CAFÉ BERTEN

Foto 16: Brouwerij Vanden Abeele (Collectie Gemeentearchief Zedelgem), Arentsdreef 1

Aan de Arentsdreef gekomen, stoppen we bij de brouwerij St. Martinus, ook **café Berten** (3) genoemd, Arentsdreef nr. 1, 8210 Loppem. Eigenlijk was dat een brouwerij, geen echt café. Maar iedere passant kon er ook een glas of liever gezegd een pan bruin bier krijgen van het proefvat dat men 'Berten' noemde. Het bruine bier was bier van hoge gisting met slechts ca 3% alcohol. In Brugge telde men op het einde van de 19de eeuw slechts één

²² De strengere vergunningsplicht voorzien in de wet van 17 juli 1889 voor jenever zou slechts geleidelijk aan invloed krijgen.

Foto 17: de gewezen brouwerij vandaag (Collectie W. Hermy)

brouwerij namelijk 'De Arend' (Aigle Belgica) die de zware investering kon opbrengen voor het brouwen van laag gistingsbier (pils). Brouwerij St. Martinus werd uitgebaat door Karel Louis Vanden Abeele (1856-1916) die aan een 30 tal Loppemse cafés leverde. Hij was getrouwd met Sylvie Vergote uit Wingene (1858-?). Het pand verbonden aan de brouwerij bestaat nog. De Arentsdreef werd op de Ferrariskaart (1770-1778) aangeduid als de (Oostkampse) dreef leidend naar het kasteel "Macieberg" te Oostkamp, waar nu de Freinetschool "De Klimop" ligt. De brouwerij en de Oostkampse baan bestonden toen nog niet, de enige bebouwing was toen de hoeve 'Klein Eekhout' (Arentsdreef nr. 4). Deze hoeve dateert van de 15de eeuw en hing lang af van de Eekhoutabdij aan de Eekhoutstraat te Brugge. Een eeuwenoude hoeve laatst uitgebaat door Louis Timmerman en Nadine Veys tot 2018, die sinds dan niet meer als woonhuis diende. Jammer genoeg werd ze in 2021 afgebroken. De site werd nochtans al vermeld in 1450 als pachthoeve van de eigenaar van het Evershof. In 1505 werden beide hoeves verkocht aan de Brugse Eekhoutabdij, vandaar de naam. De hoeve langs de Arentsdreef werd in rekeningen en leggers vermeld als "'t cleen goet te Lophem" of "'t cleen Eekhout", in tegenstelling tot het veel grotere Evershof²³.

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Hoeve Klein Eekhout [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/209811> (Geraadpleegd op 29-08-2021)

Herbergen in de Steenbrugsestraat/Wijk Warande

(zie ook figuur 6, p. 37)

4	DE TRANSSVAAL	Steenbrugsestraat huis nr. A 140
5	DE VOLKSVRIEND	Steenbrugsestraat
6	DE EENDRACHT	Steenbrugsestraat

DE TRANSSVAAL - DE VOLKSVRIEND - ESTAMINET DEN EENDRACHT

Maar laat ons een stapje verder gaan naar Loppem Dorp op. In het gedeelte dat nu ligt tussen de spoorweg en 'Ten Voute' waren nauwelijks woonhuizen. Alles was landbouwgrond, bos of park. Links kon je eerst het Evershof²⁴ zien en dan het kasteel van Caloen en park in volle pracht bewonderen. Rechts zag je twee hoeven die zoals het Evershof afhingen van het kasteel, hoeve De Kelle²⁵ en verderop in de diepte hoeve het Vagevier²⁶. Deze (voormalige) pachthoeven van het kasteel zijn te herkennen aan de rode en witte beschildering van het schrijnwerk.

Foto 18: luchtfoto dorpskom Loppem vóór 1914 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

²⁴ Oudste vermelding van 1390, met eigenaar Jan van Beernem. In de 15de eeuw hoorde bij de hoeve een visvijver. In 1505 werden de hoeve en bijhorende landerijen, samen met Klein Eekhout aangekocht door de Eekhoutabdij te Brugge, A. VERVENNE, *Oude Hoeven, Herbergen en Molens en hun bewoners te Loppem*, Loppem, HKL, 1976, p. 29.

²⁵ Circa 1830, vierkante vensters op de verdieping aan straatzijde waarvan het middelste venster beschilderd in trompe-l'oeil en met houten kapelletje met beeld van Maria. Rechterzijgevel naar E40 met sporen van oudere muuropeningen.

²⁶ De oudst gekende vermelding 1719 is de verkoop door de kinderen van Franciscus De Knock aan Maerten De Kock, de hofstede is kort geleden gebouwd. In 1748 koopt de toenmalige eigenaar Marten Blondeel een aanpalend stuk grond zogenaamd 'Vague' (een strook braakliggend land), van dan af wordt de hoeve "Het Vagevier" genoemd. De volgende eigenaars waren 1789: Pieter de Groote van het Evershof; 1828: Jacob Beuselinck van de Kleine Magdalena; 1890: Charles van Caloen. In 1940 (E40) komt er een nieuwe oprit (dreef) via de Steenbrugsestraat.

lets verder in de Steenbrugsestraat recht tegenover Immo Coucke (de vroegere Kosterie), lag echter café '**De Transvaal**'²⁷ (4), rechts op het schilderij hieronder. De 'Transvaal' werd uitgebaat door de kantwerkster/herbergierster Francisca Picquet (Zedelgem 1851-1920), 'Siskatje', en haar dochters. 'Siskatje' was de weduwe van Joseph Musschoot (1849-1900). In het aanpalende huisje vonden we '**De Volksvriend**' (5). 'De Volksvriend' werd uitgebaat door seizoenarbeider/herbergier, 'Franschman'²⁸ Felix Naeyaert (1868-1950), lapnaam 'Flux', en Clementine Landuyt (1871-1951). Dit café telde ook een openlucht bolbaan. Het werk op de foto hierna, een olieverfschilderij op doek in een vergulde sierlijst, dateert uit de jaren zestig van vorige eeuw. De schilder Albert Demoen was getrouwd met Anna Vandemaele en woonde van 1985 tot aan zijn overlijden in Loppem op het domein van het Kasteel van Loppem.

Foto 19: Dorp vanuit de Steenbrugsestraat (Collectie Gemeentearchief Zedelgem, foto © Coudenys)

De '**Estaminet Den Eendracht**' (6), later café 'Den Doolhof' lag op de hoek van de toenmalige Kapellestraat en de Steenbrugsestraat, en kwam dus vóór de rij woningen waar we nu onder meer de huidige begrafenisondernemer Timmerman vinden. De herberg werd opengehouden door bakker-winkelier Richard De Knock (1864-1929) en zijn tweede echtgenote²⁹ Valentine De Cock (1870-1951) een dochter van De Cock van de Zwaan,

²⁷ Genoemd naar de eerste Boereoorlog tegen de Engelsen in 1880-1881 in Zuid-Afrika, ook de Transvaaloorlog genoemd.

²⁸ Zo werden de seizoenarbeiders in Frankrijk genoemd.

²⁹ Richard was eerst getrouwd met Leonie Dhondt (1860-1899) die 10 dagen na de geboorte van haar laatste kind (op 6 april 1899) overleed.

voordat ze zelf naar de Zwaan verhuisden in 1908. In 1914 was Richard De Schacht er beenhouwer en herbergier. Nadien kwamen nog een zekere Braet, Buffel, P. Lefever en ten slotte ook het koppel Maurice Allaert (1911-1988) en Paula Vermeulen (1914-1991) als uitbaters. Voor die laatsten was dat al na de Tweede Wereldoorlog. In hetzelfde pand begon nadien nog kapper Walter zijn kapperszaak. 'Den Eendracht' telde onder De Knock een druk bezochte, overdekte bolbaan.

Foto 20: herberg Doolhof, ex-Eendracht (Collectie F. Caerels), links ligt de Kapellestraat, rechts de Steenbrugse straat en uiterst rechts (onzichtbaar) de Rijselse straat

Herbergen in de Kapellestraat/Wijk Dorp (zie ook figuur 6, p. 37)

7	CAFE ROMA	Kapellestraat
8	IN AMERIKA	Kapellestraat
9	DE VREDE	Kapellestraat

DE ROMA - IN AMERIKA - DE VREDE

De Kapellestraat kwam in de beschouwde periode tot aan de Gemeenteplaats (nu Dorp). We telden 3 herbergen in de Kapellestraat (7-8-9) waarover jammer genoeg geen foto's en weinig andere gegevens beschikbaar zijn. Het eerste café was **'De Roma'**(7), uitgebaat door timmerman Henri De Pauw (1848-1917) en modemaakster Leonie Vandevoorde (1848-1928). Het was het lokaal van een gaaboldersvereniging met een in de zomer drukke openlucht bolbaan. Leonie Vandevoorde was ook gekend als een goedaardige heks. Wanneer je een Katrienewiel (Ringworm) had opgedaan, dan kon je bij haar terecht. Zij legde er een gewijde gouden ring tegen en in eensklaps was het wiel verdwenen³⁰. Henri De Pauw daarentegen was een telg van een familie van kosters en onderwijzers. Zijn vader Pieter (1804-1883) was in Loppem koster in de kosteresschool (het gebouw in de Steenbrugse straat bestaat nog onder de benaming 'Kosterie', nu een immobiliënkantoor). Ook de vader van Pieter, Jozef was er al onderwijzer onder koning Willem I. Jozef was trouwens ook gemeentesecretaris zoals zijn vader Pieter voor hem. Na de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815) verloor Jozef wel zijn ambt van secretaris, maar hij bleef onderwijzer in het 'Kosteriehuis'. Hij stierf op 7 januari 1830 en zoon Pieter junior volgde hem toen op. Toen de gemeente Loppem in 1847 een gemeenteschool liet oprichten aan de andere zijde van de Steenbrugse straat verhuisde Pieter mee. Zijn zoon Jan (1834-1899) werd hier kort zijn opvolger. In 1859 werd die echter door een Schutyser vervangen. In volle schoolstrijd werd in 1884 de vrije jongensschool verder op in de Stationsstraat opgericht (zie foto 1) en werd de gemeenteschool opgedoekt. Het gebouw van de gemeenteschool werd nog tot 1930 gebruikt als een soort patronage vooral om de jongeren die geen dagschool volgden, toe te laten zich bij te scholen in het avondonderwijs. Senator Léon Van Ockerhout en Léon Coppieters waren hierbij de voortrekkers. Naast de patronage bevond zich het oude onderwijzershuis dat bewoond werd door timmerman August De Pauw een broer van Henri en later door kleermaker Alfred Deceur. Daar werd ook in 1914 de eerste telefoon van Loppem geïnstalleerd met oproepnummer 219. In Loppem bleef de naam de oude patronage nog lang in gebruik.

'In Amerika'(8) ernaast was ook al een café met een openlucht baan om te krulbollen, het lokaal was ook gekend voor de kaartspelers. Het werd uitgebaat door August Verstraete (1868-1941) en Emma Salembier (1872-1948), daarna door Henri Lycke (1880-?) en Maria De Boo (1886-?). Twee huizen verder had je er nog **'De Vrede'**(9) dat eerst uitgebaat werd door het koppel Petrus De Boo (1841-1896) en Melanie Ballegeer. Na het overlijden van Petrus hertrouwde Melanie in 1897 met Eduard Kint (1852-1934). Rond de voorlaatste eeuwwisseling namen August Meulemeester (1855-1937) en Rosalie Goemaere (1857-

³⁰ L. CUMPS, *Gecommentarieerde Sagenverzameling uit de streek van Zuid-Brugge en omgeving*, Tielt, Veys, 1970, p. 205, nr. 297.

1928) de herberg over van Melanie en Eduard die vertrokken naar 'De Congo' in de Kattestraat. Ook hier had je een openlucht baan voor het krulbollen.

Bollen was dus ontzettend populair in het Loppem van 1900. Je kon bollen met verschillende soorten bollen. De gaaibol is een schijfvormige bol waarmee vanaf een aantal meters afstand naar negen houten klossen gebold wordt. Deze klossen worden gaaïen genoemd. Vroeger werden de gaaïen op metalen pinnen geplaatst zoals bij het schieten op de liggende wip. De gaaïen staan bovenaan een schuin oplopend bord. Dit bord kan zowel uit hout als uit ijzer gemaakt zijn. De speler beschikt per beurt over 4 bollen, waarmee hij of zij probeert zoveel mogelijk gaaïen eraf te gooien³¹. Heel wat cafés uit die tijd hadden ernaast een piste om te bollen. In Loppem telden we in die periode niet minder dan een dertiental bolbanen, voornamelijk gaaïbolbanen. De krulbolbanen waren dus in de minderheid. Het woord 'krulbol' duidt op de wijze waarop de bol over de grond in een ellipsvormige baan rond de staak rolt. De bol 'krult' zich rondom de staak. Als alle bollen één keer gespeeld zijn, krijgt de ploeg van wie de bol het dichtst bij de staak ligt de punten. Wie het eerst negen punten haalt, wint het spel³². Krulbollen was een echte volkssport die gespeeld werd in heel het oude graafschap Vlaanderen: dus in Oost- en West-Vlaanderen, Zeeuws-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen. Ook het gaaïbollen in feite een soort kruising tussen krulbollen en schieten op de liggende wip, werd voornamelijk in die regio gespeeld.

Foto 21: Bollen, Ossenisse-zeedorp.nl

Foto 22: De 'bollinge', gaaïbollen en krulbollen in Ename, Marc Maryns 2018

De drie herbergen van de jaren 1900 zijn een voor een verdwenen. In de plaats kwam er in 1954 een nieuwe café vlakbij, in de Warande Wijk. Die herberg werd uitgebaat door Magdalena Popelier en Prudent Constant. De herberg en de wijk zetten de lange traditie van volksspelen verder. Eierklop wedstrijden, masklimmen op een paal van EBES die met zeep was ingesmeerd, maar ook kaarten, biljarten en bollen waren er zeer populair. In de aanpalende zaal Astoria waren er vele feesten met optredens van onder meer Willy Lustenhouwer en van Gaston Vandecasteele en de Jolige Cowboys. In 1964 nam de dochter van Magdalena, Lisette Constant over, café 'De Warande' was geboren. 'De Warande' telde twee biljartclubs, met drieband en golfbiljart. Je had er ook de vinkeniers, twee schuttersverenigingen en uiteraard ook een spaarkas. Robert Van Loo en Lisette Constant

³¹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gaaibollen>, (Geraadpleegd op 08-06-2021)

³² <http://www.krulbol.be/wie-zijn-wij>, (Geraadpleegd, 08-06-2021)

zetten in de Warande dus de traditie verder van hun voorgangers in de Steenbrugse straat en in de Kapellestraat. Rond 2014 sloot ook 'De Warande' definitief de deuren.

LICHT EN LIEFDE VOOR ONZE BLINDEN

BONIE AVOND

LACHEN IS GEZOND

Op Woensdag 3 Februari 1954, te 19,30 uur
IN de ZAAL ASTORIA te LOPPEM
met medewerking van

ROGER VERSHELDE EN ZIJN ORKEST	
DE FAMILIE KLEPKENS	DISTEN PULLE
Willy LUSTENHOUWER	JUFFROU PRIET - MADAME PRAAT
ROGER SNOECK, Fartstertogel	WILL VANKY, zang

Teksten: Theo Vervaert, Bert Wilbiss en Willy Lustenhower
Technische verzorging: Laurent VAN CRAEN
Algemene leiding: LUCIEN DELBARRE

JOS TERMONIA

▽ (Collectie W. Hermy) ▷

Herbergen in Loppem centrum/Wijk Dorp

10	DE ZWAAN	Dorp 4
11	DE NACHTEGAAL	Dorp 6
12	HET GEMEENTEHUIS	Dorp 8
13	DE UNIVERSITEIT	Dorp 10
14	SINT-ELOOI	Dorp 11
15	BURGERWELZIJN	Dorp nr. ?
16	CASINO	Dorp nr. ?
17	SINT MARTINUS	Dorp 17

Figuur 6: Loppem Dorp en Kapellestraat, Atlas der buurtwegen 1841

DE ZWAAN

Foto 23: Dorp (ca. 1955), vóór de herschikking met de gebouwen van de voormalige herbergen de Zwaan, het Schaak en de Nachtegaal (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Vanuit de Kapellestraat keren we om naar het Dorp, daar waar de Kapellestraat ooit eindigde, aan de kruising met de Rijselsestraat. In die tijd lag dat allemaal veel dichter bij elkaar aangesloten, zonder de drukke baan erachter. Het nummertje (6) zes op het kaartje verwijst naar de Eendracht in de Steenbrugsestraat. Aan de rechterkant zien we **'De Zwaan'** (10), ter hoogte van de huidige bloemenwinkel 'de Tuinengel', Dorp 4. Die herberg werd vanaf 1908 in een nieuw pand uitgebaat door het echtpaar dat kwam van 'Den Eendracht', bakker Richard De Knock (1864-1929) en herbergierster Valentine De Cock (1870-1951). Na het overlijden van Richard zette Valentine het café verder met haar zonen. Zij was de dochter van de vroegere waard/wagenmaker van 'De Zwaan' (van 1878 tot 1894) en voordien van 'De Nachtegaal' (van 1865 tot 1878), Frederik De Cock (Aalter 1836-1894) die gehuwd was met herbergierster Julia Ongenae (Wingene 1831-1900). In 1855 was Frederik De Cock uit Aalter wagenmakersgast geworden bij herbergier en wagenmaker Albert Lippens in de herberg 'De Zwaan' op de markt in Loppem. Hij werd zelf zelfstandig wagenmaker en herbergier en lag aan de basis van een drietal generaties wagenmakers De Cock in Loppem en Sint-Andries Brugge.

'De Zwaan' één van de oudst bekende herbergen van Loppem, deed dienst als herberg van midden de 16de eeuw tot en met 1948. De naam 'De Zwaan' voor herbergen is oorspronkelijk afgeleid van het wapenschild van een hoge heer. Indien die zijn gasten niet kon ontvangen in zijn kasteel of opperhof, dan werd elders een gastenverblijf ingericht voorzien

van zijn wapenschild³³. Aanvankelijk was 'De Zwaan' een laag gebouw dat ongeveer de hele noordzijde van het Dorp innam, met een voutekamer op de oostkant. In 1748 werd de herberg in beslag genomen door de Franse bezetter en in gebruik genomen als ziekenzaal voor gewonde Franse soldaten. Mogelijk heeft men enkele overleden soldaten op het achtererf begraven. Bij graafwerken in 1905 zijn er immers geraamten gevonden. Vanaf 1800 zetelde de gemeenteraad in de voutekamer van 'De Zwaan' en werd de herberg ook wel het 'Gemeentehuis' genoemd. In 1847 was Albert Lippens (1818-1901) met echtgenote Rosalie De Cloedt (1822-1903) er herbergier. Hij baatte hier ook een wagenmakerij uit. In 1875 verhuisde hij naar een nieuw huis begin Rijselsestraat. Hij noemde dat ook het 'Gemeentehuis', later veranderde dit in het 'Oud Gemeentehuis' en ten slotte in het gekende 'Sint-Maarten', een herberg/afspanning.

Rond 1905 was "De Zwaan" zo bouwvallig geworden, dat ze afgebroken werd. Tien meter verder naar achter werden twee nieuwe gebouwen opgetrokken: een huis met wagenmakerij (nummer 3) enerzijds en een nieuwe herberg met bakkerij en winkel (nummers 4-5), anderzijds. De nieuwe herberg opende haar deuren in 1908 met Richard De Knock en Valentine De Cock. Richard was ook een goede verteller, ook van spookverhalen. Zo wist hij dat hij op een nacht door 'de Mare' was 'bereden'. Plots werd zijn borstkast naar beneden gedrukt, hij kon nog ternauwernood ademen. De mensen verstonden onder 'de Mare' een kwelgeest die hen betoverde en naar adem deed smachten. Je was als het ware half wakker en kon niet bewegen³⁴. Raoul De Knock die zijn vader Richard opvolgde was de laatste herbergier-bakker in 'De Zwaan'. Van 1948 tot 1969 bleef echter enkel nog de bakkerij 'De Zwaan bij Raoul De Knock' over.

Foto 24: 'De Zwaan'. Wellicht een foto uit de jaren vijftig want 'De Zwaan' leunt al aan tegen het gebouw van 'Het Schaak' (Collectie W. Hermy)

³³ J.J.M. TIMMERS, *Historisch Jaarboek voor het land van Zwentibold*, 1984, uitgave Sittard, p. 98

³⁴ L. CUMPS, o.c., p. 116, nr. 144.

Naast 'De Zwaan' aan de oostkant bevond zich ooit een eveneens zeer oude herberg, 'Het Schaak' die echter rond 1860 in het bezit kwam van de familie Frans Blomme die er een houthandel uitbaatte, zonder café. Beide panden werden afgebroken toen in 1975 de Stationsstraat werd rechtgetrokken³⁵.

Foto 25: de voormalige herberg 'Het Schaak', houthandel Blomme, foto vóór 1950 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

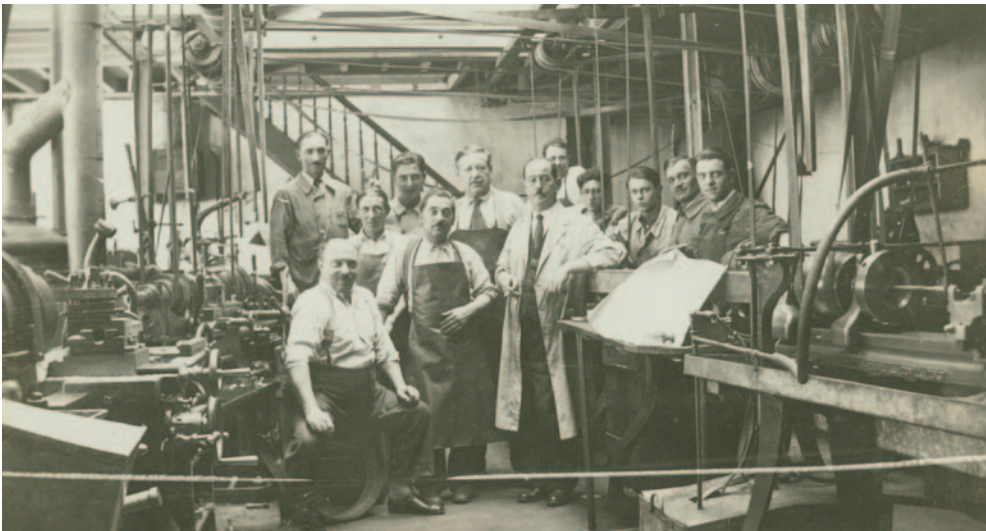

Foto 26: Houthandel Henri Blomme (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

³⁵ A. VERVENNE en A. DHONT, o.c., p. 132 en 136.

Foto 28: jaren 1950, de Nachtegaal werd in 1922 een winkel (Collectie W. Hermy)

de Kapellestraat, ooit het 'Strontstraatje' genoemd, in de betekenis van een smal steegje. De prentbriefkaart (foto 27) is authentiek. Een Duitse soldaat schrijft naar zijn geliefden in Dresden Cotta dat alles goed gaat met hem in Loppem...

De huidige tractoren zouden nauwelijks door het dorp gekund hebben. De 'Nachttegaal' werd uitgebaat door 'Treze', Theresia Kinsabil (1825-1911), die in 1904 weduwe werd van veekoopman Pieter Maes (Wingene 1824-1904) en haar dochter 'Lietje' (Rosalie, 1857-1920). In die tijd had iedereen een lapnaam. Herbergierster Lietje huwde op 28 januari 1914 met de 30 jaar jongere metser Henri Misseeuw (1887-1965) na het sluiten van een huwelijkscontract bij notaris Claeys te Oostkamp. In 1922 vertrok Henri na het overlijden van Lietje naar de 'Congo'. In 'De Nachttegaal' kon je ook logeren en eten. Veedrijvers van verder, van Ruddervoorde, Wingene, Zwevezele kwamen hier de maandavond overnachten. De dinsdagmorgen vroeg trokken ze dan met hun beesten naar de Vrijdagmarkt te Brugge.

Ook de werklui die hier tijdelijk verbleven, zoals de Italianen die instonden voor de mozaïeken in de abdij van Zevenkerke, werden met open armen ontvangen. In 1922 kwam hier nog een winkel later uitgebaat door de gezusters Puype (Germaine, Lucie en Maria). In 1975 besliste men echter de as Stationsstraat-Heidelbergstraat te verbreden en recht te trekken ter hoogte van de dorpskern. Verscheidene gebouwen werden toen onteigend en afgebroken, waaronder 'De Nachttegaal'. De Stationsstraat kwam te liggen achter het Dorp waardoor dit ontlast werd. Tegelijkertijd werd er een groot plein gecreëerd, dat nu dienst doet als parking, waardoor ook enkele huizen verdwenen, zie foto 37³⁷.

³⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/15875,29-05-2021>.

Foto 29: de beestenmarkt ca 1900, Vrijdagmarkt Brugge, (foto Stadsarchief Brugge)

HET GEMEENTEHUIS

Foto 30: Herberg Gemeentehuis, ca. 1925 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem), nu Sint-Maarten, let ook op de huizen ernaast

Foto 31: Café Sint-Maarten vandaag (Collectie W. Hermy)

Gelukkig bleef bij de ingrepen van 1975 het huis naast 'De Nachtegaal' gespaard, 'Het Gemeentehuis' Dorp 8, nu St. Maarten bij Victor Scheuremans. 'Het Gemeentehuis' (12) werd na de al genoemde Albert Lippens uitgebaat door zijn zoon herbergier/wagenmaker Jan Lippens (1856-1942) en Leonie Vandekerckhove (1865-1940). Tot de bouw van het nieuwe gemeentehuis van Loppem in 1939 gingen alle zittingen van de Gemeenteraad en van de C.O.O. (het latere O.C.M.W.) daar door. Uiteraard kwam daar enkel deftig volk over de vloer.

Lophem. — Prijskamp op Zondag 26 Januari, in het Gemeentehuis, bij J. Lippens. 1^e prijs 14 fr., 2^e 10 fr., 3^e 7 fr., 4^e 5 fr. Inleg 25 c. per man, van 3 tot 4 ure. Men speelt 2 tegen 2 volgens loting.

Krantenknipsels B: Burgerwelzijn 4 januari 1890, p. 3

Jan en Leonie werden na de Eerste Wereldoorlog opgevolgd door eierhandelaar Gaspard Verhelst (1909-1983) en Maria Rommelaere (1910-2000).

Foto 32: Gemeentehuis 1928, een diamanten en een gouden jubileum (Collectie W. Hermy)

Op foto 32 vinden we een diamanten en een gouden jubileum in 1928. Zittend links: Pier Van Ryckeghem (1836-1931) en Julia Desmet (1844-1929), getrouwd in 1868, uitbaters van de Sparre. Rechts zitten: Gust Mortier (1849-1930) en Melanie Willem (1855-1930), getrouwd in 1878, uitbaters van de Leeuw van Vlaenderen. Rechtstaand rechts boven (achteraan) van rechts naar links: Joseph Martens, Edmond De Knock, Valère Van Waesberghe en ?. Rechtstaand rechts vooraan van rechts naar links: Guillaume Landuyt, Gustaaf Godderis, Henri Blomme, Albert van Caloen, Camiel Barbier, soldaat...

A L'UNIVERSITÉ

Foto 33: 'A l'Université' (Collectie W.Hermy)

Foto 34: 'A l'Université' vandaag (Collectie W.Hermy)

De "RODE LEEUW" was een voormalig hoekhuis met de Rijselsestraat naast St. Elooï dat dienst deed als herberg van ten minste midden de 17de eeuw tot en met 1911. De bebouwing gaat terug tot vóór 1600. De herberg was zoals St. Elooï gelegen op gronden van de voormalige heerlijkheid Dekenslaten. Dekenslaten was een leengoed van de deken van de kathedraal Sint-Donaas te Brugge. Eerst droeg de herberg de naam de "Rode Leeuw", daarna "**A L'UNIVERSITÉ**" (13). Vanaf 1810 was er naast de herberg een houtzagerij gevestigd. In 1861 verhuisde de houtzagerij Blomme echter naar de overkant van het Dorp in de gewezen herberg 'Het Schaak'(zie boven). In de "Rode Leeuw" kwam dan de nieuwe herbergier, vlashandelaar Franciscus Ryde (1819-1898). Hij verhoogde de oude herberg met een halve verdieping en gaf het de nieuwe naam 'A l'Université'. Hij was gehuwd met Regina Serruys (1515-1900). Hun dochter Philomena Ryde (1854-1912) trouwde met hoofdonderwijzer en gemeentesecretaris Emile Taveirne (1850-1906). Als gemeentesecretaris mocht deze geen herberg houden. Hij richtte daarom aan de Rijselsestraat een bureel in, terwijl zijn vrouw de herberg openhield. Later ging het echtpaar wonen in het schoolhuis naast de jongensschool. Na het overlijden van Emile werd het pand uitgebaat door Philomène die de zaak met haar vier dochters verder zette. Na de sluiting van de herberg in 1911 verbouwde de nieuwe eigenaar, aannemer Henri Osselaere (1874-1940), de bergplaatsen langs de Rijselsestraat om tot schrijnwerkerij. De gelagzaal werd afgebroken en vervangen door een kruidenierswinkel uitgebaat door zijn echtgenote Adronie Lippens (1890-1962). Het woonhuis werd tijdens de Tweede Wereldoorlog in mei 1940 plat gebombardeerd en na de oorlog vervangen door het huidige gebouw. Nadien kwam er een winkel, onder meer een Spar en een Welvaert met Marcel Osselaere (1923-2017) en Marie-José Stove (1925-2007). In de jaren 1970 werden de gebouwen tijdelijk in gebruik genomen door het West-Vlaams Technisch Centrum, met schrijnwerkerij van te-kentafels en schoolmeubelen. Boven de ingang bemerken we nog een beeltenis met het beeld van de Heilige Jozef, patroon van de schrijnwerkers. Daarna werd dit een lingeriewinkel Istana met Guy Osselaere en Christa Willemyns. Nu is er het **Atelier Adronie** gevestigd, uitgebaat door Isabelle Osselaere, achterkleindochter van Henri en Adronie. Het atelier legt zich toe op de conservatie en restauratie van metalen en houten erfgoedobjecten en op creatieve en ambachtelijke opdrachten.

ST. ELOOI

Foto 35: St. Eloi (Collectie W. Hermy)

Naast de 'Al'Université' lag en ligt nog steeds **St. Eloi** (14), Dorp 11. St. Eloi werd tijdens de jaren 1900-1914 als smidse/herberg uitgebaat door meestersmid Jan Van Waesberghe (1849-1907) en Octavie Vandewalle (1866-1930), de dochter van Louis de vroegere smid en herbergier. De naam van de herberg/smidse verwijst naar de band met de smeden. St. Eloi (Sint-Eligius) is hun patroonheilige. Boeren die met de paarden kwamen konden hier een frisse pint krijgen terwijl ze wachtten. Alsof wij in de garage bij de onderhoudsbeurt van de auto een aantal pinten zouden krijgen...

Je kon er ook biljarten zoals blijkt uit deze aankondiging van 1889:

GROOTE BILLARD
Lophem. — Prijskamp op Zondag 22 December, ter herberg *S. Eloi*, bij Jan Van Waesberghe. 1° prijs 25 fr., 2° 15 fr., 3° 10 fr.; 10 fr. voor meest getal (15 man) eener zelfde gemeente. Inleg 1 fr. per man. Men speelt 2 tegen 2 volgens loting. Begin om 3 ure.

Krantenknipsels C: Burgerwelzijn 21 december 1889, p. 6

En ook prijskampen waren er populair:

Lophem. — Prijskamp op Zondag 22 December, ter herberg S. Eloi, bij Jan Van Waesberghe, 1° prijs 25 fr., 2° 15 fr., 3° 10 fr.; 10 fr. voor meest getal (15 man) eener zelfde gemeente. Inleg 1 fr. per man, Men speelt 2 tegen 2 volgens loting. Begin om 3 ure.

Krantenknipsels D: Burgerwelzijn 30 november 1889, p. 2

Smid Jan werd opgevolgd door zoon en eveneens meestersmid Valère (1897-1988) die gehuwd was met Gerarda Vanhoorenweder (1902-1971). Bij het sluiten van hun huwelijkscontract op 6 juni 1931 voor meester Claeys, notaris te Oostkamp, waren hun getuigen: Leon Vanhoorenweder, landbouwer, 35 jaar, broer van de bruid, wonend in Meetkerke en Gerard Van Waesberghe, meestersmid, 32 jaar, broer van de bruidegom, wonend in Sint-Michiels. De Van Waesberghe's waren sinds generaties smid in Ruisselede en rond Eeklo. Na het vroegtijdig overlijden van Jan zal Octavie allicht beroep hebben kunnen doen op één van zijn talrijke broers die bijna allen ook smid waren.

Foto 36: St. Eloi, familiefeest (Collectie W. Van Waesberghe). Achteraan St. Eloi: Octavie Vandewalle (midden de kleinste dame in het zwart) met familie. De derde van rechts is haar zoon en opvolger Valère Van Waesberghe (wellicht rond 1925)

Na de Eerste Wereldoorlog waaraan hij actief deelnam, nam zoon Valère de zaak over, geholpen door zijn broer Gerard. Valère zelf werd opgevolgd door zoon Roland (1934) gehuwd met Damienne Rondelez (1936-2012). Roland schakelde van hoefsmid over op

het kunst- en bouwsmedenwerk en van St. Eloi verhuisde hij naar de Steenbrugsestraat nr. 41.

Rond 1990 werd de voorgevel van St. Eloi verbouwd en werd een winkelruimte (d'Oude Smidse) ingericht. Omstreeks 2006 vonden aan de café St.-Eloi verbouwingen plaats, in het bijzonder achteraan. De werken aan de voorgevel beperkten zich tot schilderwerken: het houten schrijnwerk werd eerst rood en later grijsbruin geschilderd. De gevelbepleistering werd met structuur geel (intussen wit) geschilderd en de gevelbepleistering onderaan (plint) grijs geschilderd. Vandaag wordt de 'St. Eloi' uitgebaat door de uitbaters van de Lekpot.

Sint - Eloi
Loppem

Herbergiers sedert

1620	Jan Haghebaert
1656	Pieter Dugardeyn – Schuers – Boone
1702	Jan Dugardeyn – Derink
1717	Pieter Dugardeyn – Beyts
1746	Cornelis Van Isacker – Beyts – Vermeersch
1782	Filip Godderis – van Isacker
1836	Joannes Godderis
1854	Jan Van Wassenhove – Van Reybrouck
1863	Louis Vandewalle – Algoed
1888	Jan Van Waesberghe – Van Hoornweder
1930	Valère Van Waesberghe – Vandewalle
1971	Ronald Van Waesberghe – Rondeles
1976	Hugo en Sofie
1977	François Vandeplassche – Ester Baert
1980	Wilfried Tournoy – Edith Desmet
1982	Jean-Pierre De Buck – Regine
1985	Roger Ballieu – Jeannine Ommeslag
2003	Birger Hubreght – Katrijn Festjens
2005	Birger Hubreght – Lot Verhaeghe
2012	Gilles Cools – Bart De Bruyne – Sander De Bruyne

Tabel: St. Eloi lijst van de uitbaters sinds 1620

IN BURGERWELZIJN - DE CASINO - ST. MARTINUS

Foto 37: Loppem dorp ca 1945, (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto 38: 'Burgerwelzijn' en het 'Casino' (Collectie W. Hermy)

Café 'De Casino' was het voorlaatste huis in de rij rechts. Daar waar de auto staat geparkeerd lag het al afgebroken café 'In Burgerwelzijn', deze rij huizen lag dus aan de noordzijde van de kerk. In het in het wit geveerd huis op de hoek is thans café Herbergé gevestigd.

Figuur 7: onteigeningen, uittreksel BPA Dorpskom 1965, F. Becuwe & R. Vereecke 2017 - Beschermd dorpsgezicht van Loppem. Beheersplan onroerend erfgoed, Nieuwpoort, Monument in Ontwikkeling bvba (onuitgegeven studie in opdracht van de gemeente Loppem), blz. 17

De wijzigingen van 1975: de in het geel gekleurde gedeelten betreffen panden die werden onteigend en afgebroken en/of onteigeningen om de weg te verbreden. Links beneden beslaat het grootste gele gedeelte een ruimte voor de voorziene parking met in de rechterbovenhoek ervan, aan de noordzijde van de kerk: de drie resterende huizen met als tweede huis het 'Casino'

Niet ver van St. Elooï lag ooit café '**In Burgerwelzijn**' in het huis Dorp nr. 4 (15) met een biljart voor het betere volk. Dit café lag waar zich nu de parking bevindt (voor de wijzigingen van 1975 zie de foto's hierboven), op de hoek van de toenmalige Kerkstraat en het Dorp, tegenover de kerk. Op het bijgevoegde uittreksel uit het BPA Dorpskom 1965 hierboven, ligt 'In Burgerwelzijn' recht tegenover de kerk en het Gemeentehuis. Het café werd uitgebaat door kuiper en schrijnwerker August Degraeve (Oostkamp 1856-1930) en Julia Van Ryckeghem (1847-1918). In dezelfde rij, twee huizen voorbij 'In Burgerwelzijn', vonden we ook nog '**De Casino**' (16). Ook dit vroegere café verdween met de aanleg van de parking. Het werd uitgebaat door schaliedekker Charles Lefevere (1856-1925) en

kantwerkster Romanie Debel (1849-1924). Je kon daar begin de 20ste eeuw wielrenners bewonderen die ter plaatse reden, op rollen, een plaatselijk wereldwonder. Nadien kwam er tot aan de afbraak nog een winkel (Schaboers) opengehouden door de gezusters Strubbe.

Foto 39: St. Martinus vandaag (Collectie W. Hermy)

De laatste herberg in het Dorp was '**In St. Martinus**', Dorp 17 (17), juist voor de ingang van de kerk, het huis op de foto in het midden. Een treffender naam was er niet. Timmerman Louis Dhondt (1857-1922) en Nathalie Verbeke (1855-1941) baatten het uit tot in 1906 toen Louis gemeenteontvanger werd. Gareelmaker³⁸ Achille Meulemeester (1889-1980) nam over met echtgenote Octavia Constant (1893-1939). Na de mis was dit de ideale herberg om even te verpozen en bij te praten en/of om er de toiletten te benutten...

We laten het Dorp met de kerk en het kerkhof errond achter ons. Let echter op de waardevolle bomen in de tuin van de voormalige pastorie en de twee linden, zogenaamde Welkomstbomen, aan het begin van de kerkwegel. Voorbij het domein 'Ter Mote' steken we de Stationsstraat over naar de Kattestraat. 'Ter Mote' of het goed te Boonem ontstond als een hereboerderij. Een omwalde site gelegen tegenover de ingang van de kerk. De naam verwijst naar Reinardus van Boonem van de heerlijkheid Boonem, gelegen op de grens tussen Sint-Kruis (Brugge) en Damme. Hij wordt als eigenaar genoemd in 1285. Daarvóór zou de hoeve eigendom geweest zijn van een Bouden Kind. Vanaf de 17de eeuw geraakte de naam 'Ter Mote' in zwang. In de 17de eeuw vinden we daar een schaaaphoeve met een mote³⁹. In 1763 wordt de hofplaats verkocht aan jonker Carolus Fourbisseur, een schepen van de stad Brugge. Fourbisseur heeft de site omgevormd tot een 'speelgoed'.

³⁸ Vervaardiger van paardentuig.

³⁹ Uit het oud Frans mote, thans motte, een bebouwde heuvel omringd met een gracht.

Een soort paviljoen, met twee boomgaarden, een hoveniershof, rondom omsloten met wallen en bebouwd met een hoeve. Van paviljoen werd het huis geleidelijk aan, de laatste malen rond 1948 en 2015, grondig verbouwd tot een groot herenhuis met een Engelse tuin en een ondertussen afgesplitst Koetshuis (nu Beukenweg nr. 10)⁴⁰.

⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Kasteeldomein ter Mote [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/209979> (Geraadpleegd op 10-12-2021).

Herbergen in de Kattestraat/Wijk Statie

18	DE CONGO	Kattestraat 3
19	DE WELKOM	Kattestraat 13
20	DE ARGENTINE	Kattestraat 23
21	SINT CRISPIJN	Kattestraat 25

Figuur 8: Loppem Kattestraat, Stationsstraat en Heidelbergstraat (portim): herbergen op kaart van vandaag.

Op de hoek van de Kattestraat met de Stationsstraat staat de 'Villa Verhaeghe'⁴¹, in een ruime tuin aangelegd in de jaren 1980 door de gekende tuinarchitect Van Wassenhove (1934-2002). Kenmerkend voor de vele tuinen die Van Wassenhove heeft ontworpen is de combinatie van strakke structuren van hagen en snoeivormen met een uitgekende en weelderige beplanting. Deze villa met lichte art deco inslag werd in 1932 ontworpen en gebouwd in opdracht van Karel Lodewijk Verhaeghe van het aannemersbedrijf-schrijnwerkerij Verhaeghe. De firma Verhaeghe stond onder meer in voor de bouw van de abdijen van Zevenkerke en Bethanië.

In de Kattestraat zelf vonden we vier herbergen:

⁴¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Villa Verhaeghe [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/209980> (Geraadpleegd op 10-12-2021)

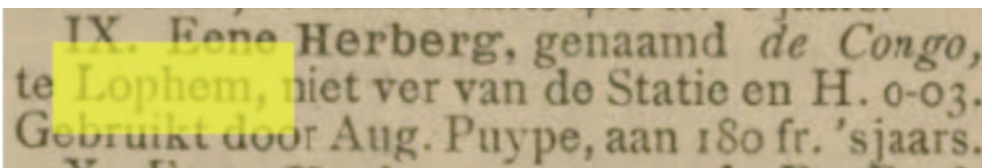
DE CONGO

Foto 40: 'De Congo' (Collectie W. Hermy)

'De Congo' (18), Kattestraat 3, uitgebaat door metsers August Puype (1861-?) en Romanie Willem (1867-1912) die in 1901 naar Brugge verhuisden toen **'De Congo'** werd verkocht. De paardenknecht van het nabij gelegen woon- en zorgcentrum, Eduard Kint (1852-1934), lapnaam 'Kozen Kint' en Melanie Ballegeer (1858-1922), lapnaam 'Mille Pinne' kwamen toen van 'De Vrede' en namen 'De Congo' over. Het café werd later verdergezet door Henri Misseeuw (1887-1965) en daarna door René Misseeuw (1903-1965) en Celeste Van Ryckeghem (1908-1959) die nadien de Lekkerbek zouden bouwen en openhouden. In het vroegere pand van 'De Congo' huist nu bakkerij Misseeuw.

In de Gazette van Brugge van 13 april 1901 lazen we dat notaris Clément Van Caillie uit Brugge een brouwerij en herberg 'De Klok' gelegen aan de Torhoutse 'Kalsijde' verkocht samen met een tiental andere herbergen waaronder IX: 'De Congo':

Krantenknipsels E: Gazette van Brugge 13 april 1901, p. 4

DE WELKOM

Aan de Kattestraat nr. 13, kwamen we bij de **'De Welkom'** (19), herberg en winkel onder meer voor tabak, uitgebaat door Leon De Loof (1875-1933) en zijn echtgenote Silvie Aneca (1868-1941). Silvie was de weduwe van timmerman Camiel Vandevannet (1860-1906). Op de foto's 41 en 42 zien we de Welkom als winkel in de jaren vijftig met Germaine Madou (1901-1958) en Gerard Vandevannet (1902-1973). Op foto 43 zien we de huidige toestand. In het huis uiterst links met de donkere baksteen en de klimop woont dochter Marie-Jo.

Foto 41: 'De Welkom' als winkel. (Collectie M.-J. Vandevannet). Germaine Madou met kinderen Marie-Jo (1940), Marie-Claire (1946) en Hilaire (1943-2016)

Foto 42: 'De Welkom' als winkel (Collectie M.-J. Vandevannet). In de deuropening: Germaine Madou en Gerard Vandevannet met kinderen Marie-Claire, Marie-Jo en Hilaire én aan de overkant een Morris minor 1950 met twee onbekenden:

Morris minor 1950

Foto 43: de Kattestraat vandaag (Collectie W. Hermy)

DE ARGENTINE

Foto 44: 'De Argentine' vandaag (Collectie W. Hermy)

10 nummers voorbij 'De Welkom', vonden we de **'De Argentine'** (20), Kattestraat 23, nu huis nr. 29, toen een herberg uitgebaat door Ernest Dehaene (1850-1913) en Sophie Vercruysse (1850-1902).

ST. CRISPIJN

Naast 'De Argentine' lag '**St. Crispijn**' (21), Kattestraat 25, nu huis nr. 31. Zoals de naam het doet vermoeden, Sint-Krispijn is de patroonheilige van de schoenmakers, woonde hier de schoenmaker Napoleon Daenekindt (1861-1934) met Silvie De Laeter (1865-1948) die er ook een café openhielden. Napoleon kwam uit een geslacht van schoenmakers. Ca 1900 woonde de familie Jan Daenekindt in Dorp 2, waar ze midden het centrum ook een schoenmakerij uitoefenden.

Foto 45: 'St. Crispijn' vandaag. (Collectie W. Hermy)

Herbergen in de Stationsstraat/Wijk Statie (zie ook figuur 8, p. 55)

22	DE GRAAF VAN VLAANDEREN	Stationsstraat nr. 40
23	SINT-JOZEF	Stationsstraat 45
24	HET BOLDERSHOF	Stationsstraat 49
25	DE LEEUW VAN VLAANDEREN	Stationsstraat 52

DE GRAAF VAN VLAANDEREN

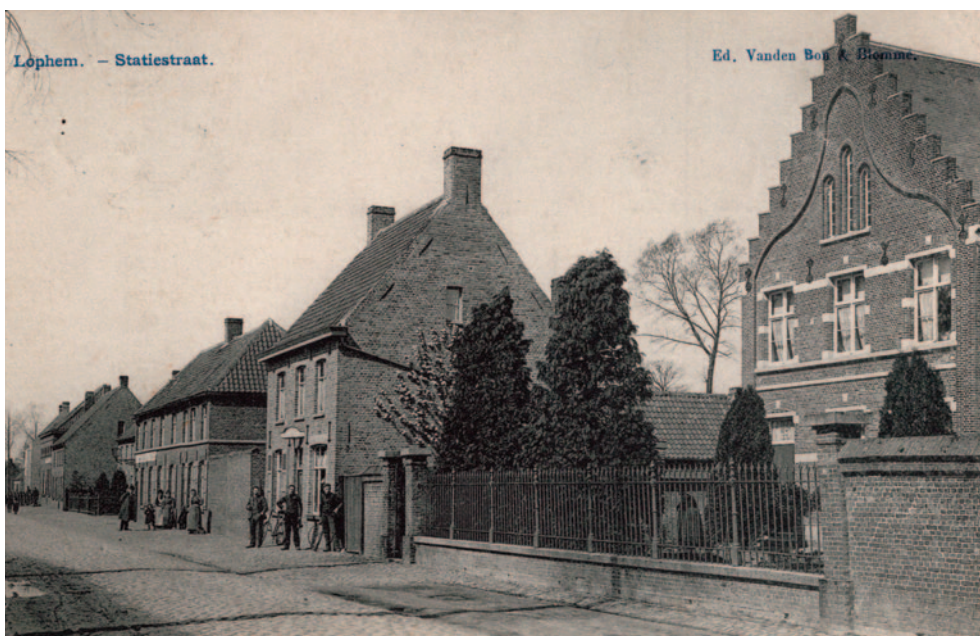

Foto 46: 'De Graaf van Vlaanderen'(Collectie Gemeentearchief Zedelgem). Op de foto, de Stationsstraat te Loppem met van rechts naar links het huis van loodgieter Jules De Ketelaere en ernaast van postbediende G. Vande Voorde. Als derde huis 'De Graaf van Vlaanderen' van Felix Vandenbussche-Constant

Laat ons nu omkeren, terug naar de Stationsstraat. Ter hoogte van de huidige nr. 40, vonden we **'De graaf van Vlaanderen'** (22). Oorspronkelijk werd dit uitgebaat door boom-snoeier 'Fluppe', Felix Vandenbussche (1852-1930) en Clementine Constant (1864-?). Het pand werd afgebroken in de vorige eeuw.

ST. JOZEF

Foto 47: St. Jozef' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem).

Recht tegenover 'De graaf van Vlaanderen', op nr. 45 vonden we de 'St. Jozef' (23). De herberg links op de foto werd uitgebaat door bakker Henri Van Reybrouck (1868-1920) en Melanie Bulckaert (1854-1942) (op de foto staan echter de familie Vandebussche van de Graaf van Vlaanderen). De ouders van Melanie, Louis (1820-1897) en Isabella Kinsabil (1821-1897) waren de vorige uitbaters tot hun overlijden in 1897. Toen Melanie de herberg stopzette ca 1920, werd in dit pand een maalterij opgericht met Frederik Martens (1884-1964) en Emma Strubbe (1893-1973). Melanie overleefde Henri 22 jaar, zij was doofstom. Henri werd de 'Bakker' genoemd, maar was in werkelijkheid naast herbergier, koopman in kolen, meststoffen en likeur!

Lophem (Statie). — Prijskamp op Zondag 19 Januari, bij L. Bulckaert. 1^e prijs 30 fr., 2^e 20 fr., 3^e 10 fr., 4^e 10 fr. voor het meeste getal (15 man). Inleg 1 fr. per man, van 1 tot 3 ure, om ten 3 1/2 ure te beginnen spelen. Men zal loten met wie en tegen wie men spelen moet.

Krantenknipsels F: Burgerwelzijn 18 januari 1890

HET BOLDERSHOF

Foto 48: 'Het Boldershof' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto 49: 'Het Boldershof' vandaag (Collectie W. Hermy)

Naar het station op kwamen we bij **'Het Boldershof'** (24), Stationsstraat 43 (nu nr. 49). Het Boldershof werd uitgebaat door Pol Taveirne (1848-1910) en Maria Strubbe (1841-1919). Na 1920 namen Eduard De Wispelaere (1887-1961) en Maria Casert (1885-1963) het over. Zij waren de grootouders van gewezen schepen en huidig raadslid van Zedelgem Eddy De Wispelaere. In dit lokaal kwamen de 'De Ware Vrienden' samen om te gaibollen. Boven de deur hangt nog een loden plaatje van een brandverzekering met opschrift "LLOYD BELGE / ANVERS".

IN DE LEEUW VAN VLAANDEREN

Foto 50: 'In de Leeuw van Vlaanderen' (Collectie B. Vermoote)

Foto 51: een voorbeeld van een klompenmakerij, la Persévérance in Presgaux 1937 (foto provincie Luik)

Recht tegenover 'Het Boldershof' lag 'In de Leeuw van Vlaanderen' (25), Stationsstraat 52. Dit café werd sinds 1891⁴² uitgebaat door August Mortier alias 'Gustje Kloeffe' (1849-1930) en 'Mille' (Melanie) Willem (1855-1930) die naast een café ook een winkeltje had. Uiteraard was Gustje Kloeffe ook klompenmaker met knechten. In 1914 werd de woning verkocht, maar Gustje bleef er nog een tijdje wonen. Ook de Eendracht werd toen verkocht.

Openbare Verkoop

van :

1. Een **woonhuis**, dienende voor Herberg en Winkel, genaamd "De Leeuw van Vlaanderen", zeer voordeelig gelegen te **Lophem** aan de statie van den ijzerenweg.
Gebruikt door August Mortier, zonder pacht, mits 300 fr. 's jaars.
Ingesteld 5.200 fr.

En II. Een **woonhuis**, dienende voor Herberg en Beenhouwerij, genaamd « De Eendracht », ook zeer voordeelig gelegen te **Lophem**, in het dorp.
Gebruikt door Richard Deschagt, zonder pacht, mits 300 fr. 's jaars.
Ingesteld 5.100 fr.

Krantenknijsels G: Journal de Bruges 5 april 1914, p. 5

⁴² De vorige uitbater bakker Auguste Verhaeghe stierf in 1891 en zijn echtgenote Alida Picquet vertrok toen naar Brugge.

Rond 1920 nam herbergier Henri Serruys (1893-1942) over met zijn eerste echtgenote Elisa Strubbe (1889-1925) en daarna met zijn tweede echtgenote Hermine Denoo (1898-1940). De laatste uitbaters van dit café waren Omer Lycke (1913-1980) en Magdalena De Loof (1914-1989). In de onmiddellijke nabijheid lag nog recht tegenover het stationsgebouw, de beenhouwerij van Gustave De Knock genaamd 'In de Beenhouwerie'. Gustave was er ook slachter. Met een hondengespan vervoerde hij vlees naar Brugge. Nadien werd dit nog een café onder de naam Sportwereld en andere, nu is dit het café @ Kevin.

Het **station** kunnen we niet zo maar voorbijlopen. Loppem kreeg een treinhalte in oktober 1846. (Het in 1956 afgebroken station werd slechts gebouwd in 1882 en was identiek aan dit van Zedelgem). Vrij vlug dus want de allereerste trein in België reed van Brussel naar Mechelen in 1835. De lijn die bediend werd was lijn 66 naar Kortrijk. Spoorlijn 66 was in 1846 nog beperkt tot Torhout. De doortrekking tot Kortrijk kwam er een jaar later in 1847, op vraag van de opdrachtgever. Dit was de private uitbater van de spoorlijn, de "Flandre Occidentale". Deze onderneming ging in 1906 op in de voorloper van onze N.M.B.S. Het station bracht heel wat leven en nijverheid met zich mee. Werklieden en bedienden konden voortaan ook terecht in het nabije Brugge om er te werken. In 1955 werd het station gesloten toen een busverbinding een betere oplossing leek. Het volledige traject van lijn 66 kreeg slechts een dubbel spoor in 1908. Het oudste gedeelte tot Torhout bleef echter bijna volledig enkelsporig tot 1984. De volledige elektrificatie volgde in 1986⁴³.

Foto 52: Station Loppem (Collectie Gemeentearchief Zedelgem). De voorkant van het station tijdens de jaren dertig, de voormalige beenhouwerij van Gustave De Knock is nu de herberg de "Sportwereld" geworden, tegenover de "Leeuw van Vlaanderen". Let op de half afgebroken molen. Achter de struiken bevond zich een Duitse bunker uit de Eerste Wereldoorlog.

⁴³ https://nl.wikipedia.org/wiki/Spoorlijn_66, 16-01-2022.

LOPHEM - Statie - Gare

Foto 53: Station Loppem(Collectie Gemeentearchief Zedelgem). De achterkant van het Station met twee sporen beperkt tot het station, de rest was nog éénsporig

Herbergen in de Heidelbergstraat (Wijk Statie)

(zie ook figuur 8, p. 55)

26	DE KARPEL	Heidelbergstraat nr. ?
27	DE LEKPOT	Heidelbergstraat 17

DE KARPEL

Foto 54: 'De Karpel'. (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Net over de spoorweg vonden we vervolgens **'De Karpel'** (26) die in de Heidelbergstraat lag, juist over de spoorweg met de molen van Adriaens achterop. 'De Karpel' werd afgebroken in 1907. 'De Karpel' werd uitgebaat door timmerman Pieter Beuselinck (1873-1954) en kleermaakster Sylvie Vandenbussche (1872-1940). Pieter was de zoon van de vroegere uitbaters Jean-Baptiste (1832-1898) en Anna Maria Hinneman (1829-1910). Na de afbraak van hun café trokken Pieter en Sylvie iets verder naar 'Het Kanon'. De Statiemolen van Adriaens was een stenen graan- en oliemolen in 1856 gebouwd door August Coucke van Loppem en in 1881 overgenomen door Henri Adriaens. In 1931 werden de kap, de wieken en de halve romp afgebroken, in 1941 volgde de rest⁴⁴. Henri Adriaens kwam van de eeuwenoude molen, de Oostmolen of "Platsemolen" aan de grens met Oostkamp. Hij verpachtte voortaan zijn oude molen aan familie, namelijk Medard De Bruyne en Seraphina Van den Bon die de laatste molenaars werden van die eeuwenoude molen waarvan de laatste resten in 1917 gedynamiteerd werden door de Duitsers⁴⁵.

⁴⁴ <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?nummer=2635,08-06-2021>.

⁴⁵ A. VERVENNE, Oude hoeven..., o.c., p. 161-162.

DE LEKPOT

Foto 55: 'De Lekpot' vandaag (Collectie W. Hermy)

Foto 56: Heidelbergstraat (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto 57: 'De Lekpot' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem). Op deze iconische foto, herkennen we van links naar rechts, met een pint bruin bier en een druppel: jachtwachter Auguste Bocquez, metselaar "Spreeuwe" De Wispelaere (1867-1961), overgrootvader van gewezen schepen en huidig raadslid van Zedelgem Eddy De Wispelaere, Henri Van Reybrouck (1868-1920) van de 'St. Jozef'; "Pier van Barbiers" de paardenknecht Pieter Anseeuw (1867-1918⁴⁶), onderwijzer en koster Edgard Surmont (1880-1958), brouwer Karel Louis Vandenabeele (1856-1916) van 'Den Bert' en kuiper en uitbater van de Lekpot Alphonse Tanghe (1877-1957). Herbergierster Octavie Baert (1882-1960) staat in de deuropening.

'De Lekpot' (27) Heidelbergstraat 17 werd in de beschouwde periode uitgebaat door koetsier Henri Kinsabil (1859-1941) en Eugenie Ballegeer (1861-1944). Henri en Eugenie huwden op 26 april 1888 te Loppem met als getuigen drie generaties wagenmakers, Albert, Louis en Jean-Baptiste Lippens en een winkelier Pieter De Knock. Nadien werd de herberg lang uitgebaat door Alphonse Tanghe (1877-1957) en Octavie Baert (1882-1960). Later werden Victor Scheuremans en echtgenote Denise Derous en nog later verschillende anderen er uitbater. Thans is het de beurt aan de gebroeders Bart en Sander Debruyne en Gilles Cools.

Alphonse Tanghe was kuiper van beroep. Hij oefende dat beroep uit ter plaatse, maar werkte vooral voor Camiel Barbier van de houtzagerij enkele tientallen meters verder. Het waren dan ook de werklieden van de houthandel, zagers, lattensplijters, boomvellers en koerwerklieden die er graag een pintje kwamen drinken of om er wat te bollen. De

⁴⁶ Dodelijk getroffen door een Duitse kogel de avond van de bevrijding van Loppem in de houthandel Barbier, P. ARNOU, *Aartrijke, Loppem, Veldegem, Zedelgem tijdens de Grote Oorlog*, Gemeente Zedelgem, 2019, p. 226

houtzagerij van Camiel Barbier iets verder in de Heidelbergstraat dateerde van het begin van de 20ste eeuw. In 1905 begon Camiel Barbier, de enige zoon van houthandelaar Jules Barbier er met een houtzagerij en trok hij op nr. 24 de nog bestaande directeurswoning op. Vanaf 1932 tot aan zijn dood in 1938 was Camiel burgemeester van Loppem. Na de oorlog deed het domein nog dienst als materiaaldepot van de bouwonderneming W.&T. Verhaeghe.

Foto 58: de directeurswoning Camiel Barbier ca 1909 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto59: de directeurswoning Camiel Barbier ca 1919-1939 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

De weg naar Loppem statie lag er niet altijd onberispelijk bij, zoals blijkt uit het wedervaren van de ongelukkige fietser Van Raefelghem:

VELO DOORGESLAGEN. — Zaterdag morgen kwam zekere Van Raefelghem, timmerman, 30 jaren oud, per velo gereden van Zedelghem naar Lophem. Nabij de statie van die laatste gemeente gekomen, sloeg zijn velo in tweeën door, ten gevolge van eenen schok bij het rijden over de gekalseide wegeltjes die over de velobaan liggen.

Van Raefelghem stortte met het hoofd vooruit ten gronde en bekwam eene erge wonde. Men droeg hem binnen bij Camille Barbier, waar hij de noodige zorgen ontving en waar een priester hem kwam bedienen.

Herbergen in de Rolleweg/Wijk Rolleweg

28	HET KANON	Heidelbergstraat 36
29	IN DE ROLWEG	Rolleweg 22
30	DE NOORDWANDELING	Rolleweg 42

Vandaar gaan we verder tot aan de Rolleweg. Aan onze linkerkant komen we voorbij het domein 'Vijverkasteel', Heidelbergstraat 29 (29A), het vroegere 'Ovaersnest'. Daar lag mogelijk ook ooit de motehoeve d'Oudegheem, daterend van de 13de eeuw. De naam 'Ovaersnest' verwijst naar de bewoners/pachters van de hoeve in de 16de eeuw, de familie Ovaere. De hoeve was in die periode eigendom van de Brugse familie De Boodt, tot in 1732. Toen werd de hoeve verkocht aan Jan Strubbe, landbouwer te Aartrijke. De familie Van Ockerhout de volgende eigenaars, trokken er een kasteel op (voor 1820). Nadien werd dit herhaalde malen aangepast en vergroot door de nieuwe eigenaars de familie Coppieters. De laatste maal na een brand in 1980. De aanleg van de tuin leidde tot de verdwijning van de hoeve⁴⁷. Aan de overkant van de Heidelbergstraat zien we de vroegere orangerie van het kasteeldomein, thans een woonhuis. Voordien stond hier een hoeve met herberg/cabaret⁴⁸ 'Rollewegh' die dateerde van de 16de eeuw. Die hoeve werd afgebroken door Vincent Coppieters om er zijn orangerie op te trekken (1863)⁴⁹.

HET KANON

Foto 60: 'Het Kanon' vandaag (Collectie W. Hermy)

⁴⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Vijverskasteel [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/209887>, (Geraadpleegd op 04-06-2021).

⁴⁸ Ph. Vandermaelenkaart (circa 1850).

⁴⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Orangerie Coppieters [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/209889>, 04-06-2021.

In de buurt waren echter nog andere herbergen waar men zijn dorst kon lessen. Aan de overkant van de Rolleweg stond **'Het Kanon'** (28), Heidelbergstraat 36. 'Het Kanon' werd uitgbaat door timmerman Pieter Beuselinck (1873-1954) en Sylvie Vandebussche (1872-1940), de vroegere uitbaters van 'De Karpel'. Na hen nam Henri Yde (1904-1989) over met zijn echtgenote Irma Willem (1906-1987) die van de Oostster kwamen. In deze herberg was een bloeiende biljartclub aanwezig zoals blijkt uit de onderstaande foto:

Foto 61: biljarten in 'Het Kanon' (Collectie M. Ommeslag). Van links naar rechts: Eduard Matthys (1916-1980), Cyrille Ramon (1914-1987), André Naessens (1907-1989), Henri Yde (1904-1989), Alphons Alfvoet (1911-1974), Medard Parton (1914-1992) en Albert Hugaert (1916-1995)

De herberg telde echter ook een schuttersvereniging, St. Martinus. Op de foto hieronder viert men het dertigjarige bestaan van de maatschappij:

Foto 62: Handbogengilde St. Martinus 1961 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

IN DE ROLWEG

Foto 63: 'in de Rolweg' vandaag (Collectie W. Hermy)

Bovendien kreeg de 'Rollewegh' een nieuw leven iets verder in de Rolleweg zelf. Die herberg heette dan ook **'In de Rolweg'** (29), Rolleweg nr. 22. De herberg werd uitgebaat door timmerman Charles (Karel) Vantroostenberghe (1820-1910) en Coleta (Colette) Verbiest (1828-1913). Zoon Henri (1856-1937) nam over met Sylvie De Wispelaere (1862-1937) tot in 1934 toen de 'In de Rolleweg' definitief sloot.

DE NOORDWANDELING

Foto 64: 'De Noordwandeling' (Collectie M. Naessens). Op de foto van links naar rechts: Maria Strubbe (1902-1963), Eduard Strubbe (1905-1999), Leonie De Witte, Jan-Baptiste Strubbe, Henri Strubbe (1903-1988) en Irma Strubbe (1901-1998)

Wie niet wist te kiezen kon altijd nog vóór de Rollewegbeek⁵⁰ terecht in **'De Noordwandeling'** (30), Rolleweg 42. Die herberg werd uitgebaat door Jan Baptiste Strubbe (1853-1937) en Leonie De Witte (1866-1954), daarna door hun dochter Maria Strubbe (1902-1963) en haar echtgenoot Karel Matthijs (1908-1981). De meeste klanten kwamen van de pelgrimage naar de Emmaüs grot van O.L.V. en bleven plakken op de bolbaan van de Noordwandeling.

⁵⁰ De Rollewegbeek liep toen nog vlak langs het Augustijnenhof, Rolleweg nr. 32. In de jaren negentig werd de beek echter naar de huidige plaats meer in het noorden verlegd om het tuincentrum van Antoon Vancompennolle toe te laten uit te breiden.

De herbergen bij de Abdij

31	DE WATERMOLEN	Torhoutsesteenweg 9 bis
32	IN DE BIERPANNE	Abdijhoek 32
33	DE TROMPETTE	Abdijhoek 30a

DE WATERMOLEN/Wijk Watermolen

Foto 65: 'De Watermolen' (Collectie J. Van Ryckeghem)

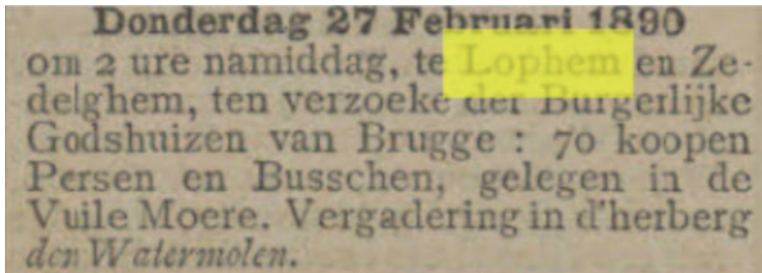

Foto 66: Richard Doom aan de 'Watermolen'. Richard was kolenhandelaar op de Heidelberg (Collectie J. Van Ryckeghem)

Foto 67: schieting op de Watermolen (Collectie J. Van Ryckeghem). Op de foto van links naar rechts: pater Idesbald Vermeulen (Zevenkerken), Camiel Devriendt, Georges Yperman en Gaston Verplancke

Nu stappen we flink door naar de Torhoutsesteenweg. De **'Watermolen'** (31), Torhoutsesteenweg 9 bis, werd uitgebaat door houthandelaar Jules Barbier (1851-1901) en Rosalie Demaecker (1854-1941). Regelmatig gingen ook veilingen door in meerdere herbergen in Loppem, zo ook in de Watermolen.

Krantenknijsels I: Burgerwelzijn 8 februari 1890

In 1913 namen Pieter Dhondt (1865-1939) en Octavie Andries (1872-1947) over. Na de Eerste Wereldoorlog werden de paters van Zevenkerken eigenaar. De laatste herbergiers waren ten slotte vanaf 1940 dochter Agnes Dhondt (ca 1905-1989) en schoonzoon Jules Himpens (1908-1967). Hun herberg bleef bestaan tot de afbraak in 1956 bij de heraanleg van de gevaarlijke bocht van de Torhoutsesteenweg. Ook onder de paters bleef dit een goed draaiende herberg met heel wat bezoekers van de abdij, schoolreizen en uiteraard ook de handboogschutters vanaf 1930.

Toen verhuisde de Koninklijke Schuttersgilde St. Sebastiaan, de oudste vereniging van handboogschutters van Loppem, van de 'Heidelberg' naar de 'Watermolen'.

Foto 68: Jubileum van de Koninklijke Schuttersgilde St. Sebastiaan in 1960 (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

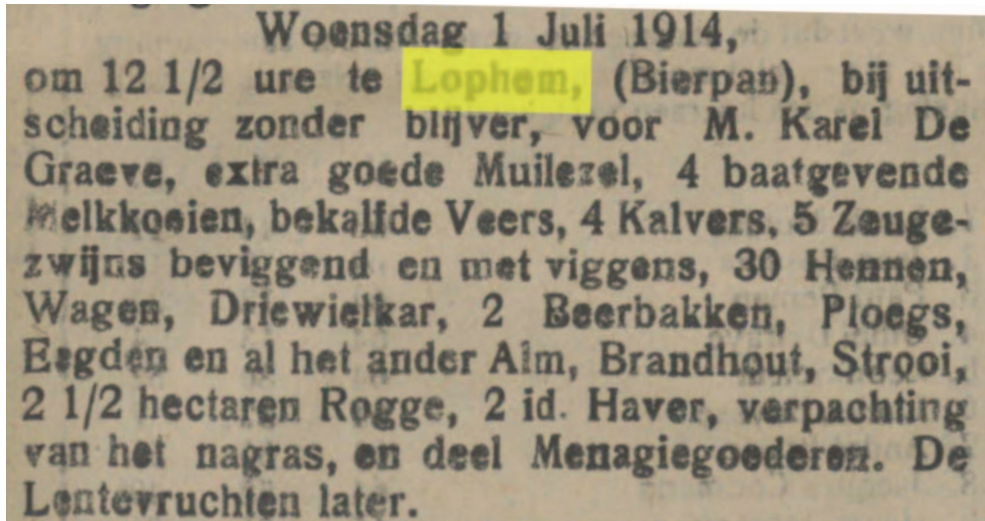
En ja, zoals in vele Loppemse cafés was er ook in de 'Watermolen' een bloeiende gaaibol-
dersvereniging.

IN DE BIERPANNE/Wijk Bierpanne

Foto 69: 'In de Bierpanne' vandaag (Collectie W. Hermy)

We stappen de Torhoutsesteenweg over en via de abdij Zevenkerke, waar we links afslaan, komen we in de Abdijhoek (Veldhoek) terecht, in de wijk Bierpanne. De eerste herberg was **'In de Bierpanne'** (32), ter hoogte van Abdijhoek nr. 32 uitgebaat door houtzager Pieter Devos (1864-1938) en Maria Rosalia Van Ryckeghem (1855-1937), die eerst gehuwd was met Leopold Van Ryckeghem (1840-1892). Ook hier mocht een bolbaan niet ontbreken. Zij lag in openlucht voor de deur. Ook hier gingen regelmatig veilingen door zoals blijkt uit een aankondiging van 1914:

Woensdag 1 Juli 1914,
om 12 1/2 ure te **Lophem**, (Bierpan), bij uit-
scheiding zonder blijver, voor M. Karel De
Graeve, extra goede Muilezel, 4 baatgevende
Melkkosien, bekalde Veers, 4 Kalvers, 5 Zeuge-
zwijs beviggend en met viggens, 30 Hennen,
Wagen, Driewielkar, 2 Beerbakken, Ploegs,
Egden en al het ander Alm, Brandhout, Strooi,
2 1/2 hectaren Rogge, 2 id. Haver, verpachting
van het nagras, en deel Menagiegoederen. De
Lentevruchten later.

Krantenknijsels J: Gazette van Brugge 9 mei 1914, p. 4

De abdijhoek is een bochtige weg die in de ommeloper van Zedelgem van 1674 beschreven wordt als "Veltstraete" en "straete die naer 't velt loopt". Op de Ferrariskaart (1770-1778) loopt de omhaagde weg inderdaad nog hoofdzakelijk door veldgebied. De straat volgt met een wijde bocht de grens met Sint-Andries. Het begin van de straat wordt gekruist door de Zabbeek. De naam Abdijhoek is afkomstig van de nabij gelegen abdij Zevenkerken. De abdij van Zevenkerken, gelegen in een bosrijke omgeving wordt van de straat afgescheiden door betonplaten waar tussen twee kazematten uit de Tweede Wereldoorlog⁵¹.

⁵¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Abdijhoek (Loppem) [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15876> (Geraadpleegd op 31-08-2021)

DE TROMPETTE/Wijk Bierpanne

Foto 70: 'De Trompette' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto 71: 'De Trompette' vandaag (Collectie W. Hermy)

Iets verder vonden we **'De Trompette'** (33), ter hoogte van Abdijhoek nr. 30A, uitgebaat door Jacobus Van Ryckeghem (1845-1931) en Amelie Casert (1859-1923). Voor haar was het haar tweede man. Zij was in 1880 weduwe geworden van Gustaaf Stroobant (1859-1880). Na de mis in Zevenkerken kon men zich hier nog verfrissen. Bij het huwelijkscontract met Gustaaf bij notaris Claeys waren de getuigen, Emile Taverne, gemeentesecretaris, 28 jaar, Carolus De Ceur, kleermaker, 59 jaar, Carolus Carbonez, brigadier-veldwachter, 47 jaar en Carolus Beuselinck, timmerman, 52 jaar, allen wonend in Loppem.

De herbergen aan de Heidelberg/Wijk Heidelberg

34 HEYDELBERG	Torhoutsesteenweg 26
35 IN DE SMIS	Torhoutsesteenweg 44

HEYDELBERG

Foto 72: 'Heydelberg' (Collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Foto 73: 'Heydelberg', de schutters (Collectie W. Hermy)

We stappen door en aan het kruispunt met de Torhoutsesteenweg komen we bij de nog steeds bestaande **'Heidelberg'** (34). 'Heidelberg'⁵², Torhoutsesteenweg 26, is ontstaan in functie van de nieuw aangelegde steenweg naar Torhout (1751-1754). Deze herberg met afspanning en één van de tolbarelen met tolhuis van de Torhoutsesteenweg was in gebruik vanaf 1763, maar had een 17de eeuwse kern. De grond voor het nieuwe gebouw, een akker gekend als 'den grooten pauwman' werd in 1761 aangekocht. Al in 1763 zou het gebouw van 'Den Edelbergh' bewoond geweest zijn. In 1805 werden de voormalige Oostenrijkse bezittingen door de Franse bezetter in beslag genomen en openbaar verkocht. De koper was Jean-Baptiste Boutens uit Torhout. In 1866 werden de tolgeden op de rijkswegen afgeschafte. Ongeveer tegelijkertijd werd er in de Heidelberg een houthandel opgestart door Philip Kint die al snel uitgroeide tot een bloeiende zagerij. Zijn dochter Octavie (1853-1880) huwde met Emiel Blomme (1849-1917), de zoon van houthandelaar Frans Blomme van de 'Rode Leeuw' en het 'Schaak'. Zij zetten de herberg en de houthandel verder. Octavie stierf echter jong en Emile hertrouwde toen met Juliana Maenhoudt (1860-1923). Je vindt hun initialen nog op het huis Rijselsestraat nr. 2 door hen gebouwd in 1900. Bovenaan houdt de leeuw een schild vast met B & M. De dochter van Emiel met Octavie, Irma (1875-1958) nam van haar vader over. Zij was gehuwd met Leon Mahieu (1879-1954). In 1950 werd de houtzagerij stopgezet⁵³. De herberg werd gekocht door een brouwerij en vervolgens uitgebaat door het koppel André Stubbe (1923-2007) en Manzella Lampo (?) vervolgens door Robert Deleu (1917-1980) en Agnes Tempelaere (1917-2007). De laatste uitbaters zijn Antoon Hostens en Marleen Van Driessche. Toen Antoon stierf in 2007 zette Marleen de zaak alleen verder. Vandaag doet ze dit samen met haar kinderen. Voordat de in 1870 gestichte Sint-Sebastiaansgilde voor handboogschutters zich vestigde in de 'Watermolen', vond ze tot 1929 hier onderdak. Je kon in de 'Heidelberg' overnachten, maar ook bollen en aan mastbeklimming doen. Ook de stierkeuringen van Loppem gingen hier regelmatig door zoals blijkt uit deze aankondiging van 1890:

Keuringen en Prijskampen der stieren.
 Bij besluit van de Bestendige Deputatie zullen de stierenkeuringen plaats hebben op de volgende dagen:
 Te HOUTTAVE, ten gehuchte *Strooien Haan*, den *Woensdag 2 April*, ten 10 ure 's morgens;
 Te HEYST-AAN-ZEE, den *Donderdag 17 April*, ten 10 ure 's morgens;
 Te DAMME, den *Maandag 14 April*, ten 10 ure 's morgens;
 Te OEDELEM, den *Woensdag 26 Maart*, ten 10 ure 's morgens.
 Te **LOPHEM**, ter herberg *Heidelberg*, den *Donderdag 27 Maart*, ten 10 ure 's morgens.

Krantenknipsels K: De Landman 9 maart 1890, p. 2

⁵² Ooit "Den Edelbergh" genoemd.

⁵³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Herberg en tolhuis Heidelberg [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/210019> (Geraadpleegd op 10-12-2021).

Maar ook de schietingen gingen er regelmatig door met mooie prijzen en het kampioenschap van de vier gemeenten voor wielrenners kwam er voorbij:

LOPHEM (Heydelberg). — Kermis-schietingen: 1. Zondag 30 Aug. Vooruit 60 fr. Inleg fr. 5,50; terug 5 fr. 10 c. pijla. — 2. Donderdag 3 Sept. Vooruit 100 fr. Inleg 7 fr.; terug 6 fr. 20 c. pijlr. Telkens schieten van 3 tot 5 ure. Gew. voorw.

Krantenknipsels L: Brugsch Handelsblad 29 augustus 1909, p. 5

LOPHEM. -- Heydelberg. — Luisterrijke schietingen: 1. Op Zondag 29 Aug. Vooruit 60 fr. Inleg 5,50, terug 5 fr. (10 c. pijlr.) — 2. Op Donderdag 2 Sept. Vooruit 100 fr. Inleg 7 fr., terug 6 fr. (20 c. pijlr.) Telkens begin van 3 tot 6 ure.

Krantenknipsels M: Brugsch Handelsblad 21 augustus 1909, p. 7

VELOKOERSEN

Steenbrugge (wijk Zweêhoek). — Groote velokoersen op kermis zondag 22 Augusti. 95 fr. prijzen.

1. Koers voor liefhebbers 30 km. prijzen 15-12-10-8-6 fr. en twee premies van 1 fr. In deze koers zal het kampioenschap der vier gemeenten (Oostcamp — **Lophem** — St-Michiels — Assebroek) betwist worden, waarvoor eene prachtige medalie zal geschonken worden.

2. Koers voor beginnelingen beneden de 18 j., 20 km. Prijzen; 10-8-6-4-2 fr. en een premie van 1 fr.

De inleg is vastgesteld op 0.75 fr. voor de eerste en 0.50 fr. voor de tweede koers. Men schrijft in, van heden tot den dag der koersen bij den secretaris der feesten Frans Vermeulen ter herberg « Roozevelt ».

Krantenknipsels N: Brugsch Handelsblad 21 augustus 1909, p. 7

IN DE SMIS

Foto 74: 'In de Smis' (Collectie M. Matton)

Wat verder voorbij de 'Heidelberg', in de richting Torhout, vonden we de **'In de Smis'** (35), Torhoutsesteenweg nr.44, een smidse met herberg waar hoefsmid Richard Vermeersch (1846-1915) woonde. Die herberg was zoals de 'Heydelberg' een afspanning waar vervoerders, handelaars en reizigers konden uitrusten. De uitbating van de herberg was voor rekening van Sophie Vanparijs (1851-1930) de echtgenote van Richard. Nadien kwam uitbater René Vermeersch (1883-1961) met Maria Kerckhove (1887-1966) en uiteindelijk werd dit nog een ijzerwinkel met hun zoon Richard Vermeersch en Marie Louise Maertens en nu 'Vemado' van Paul Vermeersch, zoon van Richard en Sibylle Dhondt.

De herbergen in de Pierlapontstraat/Wijk Pierlapont

36	DE KROMMENAAK	Pierlapont 120
37	DE OOSTSTER	Pierlapont 109
38	IN DE DRIEHOEK	Zeedijkweg 22
39	DE PIERLAPONT	Zeedijkweg 31

Nu gaan we via de Diepstraat en de Pierlapontstraat op stap naar de Pierlapontwijk die een flink stuk verder vrij afgelegen ligt. Op de Ferrariskaart (1770-1778) liep de gedeeltelijk met bomen afgezoomde Pierlapontstraat door akkers (Zedelgem) en in Loppem door bosgebied, de landelijke bebouwing was er zeer schaars. De Pierlapontstraat noemde eertijds de 'Clytgatstraete'. Die straat vormde de scheiding tussen de vruchtbare akkers ten noorden en braakliggende heidevelden ten zuiden van de straat. Enkele van die heidevelden waren leengronden die tijdens de middeleeuwen door de graven van Vlaanderen in leen gegeven waren aan verdienstelijke onderdanen. Eén van die lenen, groot 45 gem. 183 roeden of 20 ha. heette 't Groote Leen' en was in de 15de eeuw in leen gehouden door de Brugse familie van Themseke. Ten zuiden van de straat bevond zich circa 1800 het goed 'Merckemveld', een buitengoed van de familie van Outryve de Merckem. Deze familie zou de heidevelden Baesveld ontginnen in het bosgebied dat wij nu kennen als Merckemveld, Baesveld en Doeveren. Het voormalig veldgebied werd drooggelegd door een netwerk van grachten, zoals men kan vaststellen op een figuratieve kaart (1822) van eigendommen van de douairière van Jacques van Outryve de Merckem⁵⁴. Op deze kaart is een gedeelte van het gebied, ten oosten van een kleine buitenverblijf (Zeedijkweg nummer 38) ingericht als een Engelse tuin⁵⁵. Tussen de Langhe Haeghe (Rijselsestraat) en de Zeedijkweg werd de heide bebost met sparren. In oude krantenberichten werd er soms ook gesproken over de grintweg in de omgeving van de sparren. Dit gehucht kreeg later de naam 'De Sparre'.

Binnen de Pierlapontwijk was de oorspronkelijke Pierlaponthoeve eeuwenlang prominent aanwezig. Het was een schapenhoeve, met een soort opperhof en met als neerhof het huidige Hof ter Pierlapont. De opeenvolgende eigenaars waren de Brugse families Adornes, de Croeser de Bergues en Charles van Tieghem de Ten Berghe. Het was deze laatste die in het begin van de 19de eeuw de opperhoeve deed afbreken en aan de overkant van de Zeedijkweg verving door het Klokhof, een modelhoeve voor zijn tijd. Rond 1900 werd de hoeve uitgebaat door de familie Strubbe. Het neerhof, het huidige Hof Pierlapont werd toen uitgebaat door de familie Karel De Sloovere, later door de familie Adolf Verhegge die met een nazaat van De Sloovere trouwde.

Steden en dorpen stonden wantrouwig tegenover afgelegen herbergen en tegenover vreemdelingen. Vreemdelingen zonder geldige identificatie zochten graag logies in dergelijke ver van het centrum gelegen herbergen. Voor de overheid waren ze immers potentiële misdadigers die je buiten stad of dorp moest houden. In 'kwade' herbergen of cabarets zoals het vroegere cabaret 'Rollewegh', ver van het centrum konden illegale vreemdelingen

⁵⁴ RAB, Kaarten en plannen van de Collectie Karel Mestdagh, nr. 848: Figuratieve kaart van eigendommen onder de heerlijkheid van den Houtschen, 1822.

⁵⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Pierlapont (Loppem) [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15901>, 13-03-2022

drank, spijs en een bed krijgen⁵⁶. Dronkenschap was een andere gesel waarmee de overheid te maken kreeg en zeker niet alleen in afgelegen wijken. In Loppem voorzag het 'Algemeen Politie-Reglement' van 1895 dan ook strenge voorschriften. Het eerste was dat je het Reglement voortaan letterlijk moest lezen! (art. 81). Het sluitingsuur was van mei tot en met september op 10u. en anders op 9u. bepaald. Op overtreding stonden zware straffen, een boete van ten minste 2 fr. En voor de herbergier 10 fr. voor elke overtreding (art. 82). Indien meer dan drie personen samen stil stonden op straat na het sluitingsuur dan betaalde elk van hen ook 2fr. boete (art. 83). Erger verging het de herbergier die de toegang weigerde aan de politie, voor of na het sluitingsuur of nog zonder voorafgaandelijke toestemming feesten, danspartijen, enz. organiseerde, hij betaalde een boete van 5 tot 15 fr. (art. 84). En nog straffer werd orgelmuziek en welke muziek dan ook bestraft zonder voorafgaandelijke toestemming, 20 fr. boete (art. 87). Ook muziek maken op straat was verboden zonder voorafgaandelijke toestemming. Uiteraard waren danspartijen in huizen of schuren slechts toegelaten met voorafgaandelijke toestemming en een taks van 30 fr. per dag (art. 85). In tenten was een danspartij al helemaal uit den boze (art. 86). Tenslotte waren hanen- en alle dierengevechten strikt verboden, evenals kans- en waagspelen, bij overtreding betaalde je 10 fr. boete (art. 89).

DE KROMMENAAK

Laat ons nu eens nagaan of we ook nog rond 1900 'kwade' herbergen aantreffen in de Pierlapont. De eerste herberg die we tegenkomen aan de Pierlapontstraat is '**De Krommenaak**' (36), Pierlapontstraat 120. 'De Krommenaak' werd uitgebaat door landarbeider Theophiel Cauwels (1878-1964) en arbeidster Marie Leonie Stubbe (1877-1933). De herberg telde ook een bolderbaan. Het echtpaar was gehuwd in Zedelgem op 13 september 1899. De getuigen bij het huwelijk waren Honoré Vyncke, ontvanger bij openbare besturen, Edmond Maeyaert gareelmaker en August en Alidor Ryheul beiden klompenmakers.

Foto 75: 'De Krommenaak', het huidig pand (Collectie W. Hermy)

⁵⁶ J.J.M. TIMMERS, o.c., p. 100.

Foto 76: Theophiel Cauwels (Collectie W. Hermy)

Foto 77: 'De Krommenaak', ca 1938, dochter Elisabeth Cauwels (1917-2011) (Collectie R. Galle)

DE OOSTSTER

Foto 78: 'De Oostster', het huidig pand (Collectie W. Hermy)

Foto 78: 'De Oostster' met de uitbaters, de laatste uitbaatster Gabrielle Dobbels in de jaren zestig met drie klanten aan de toog en links haar echtgenoot René Van Houcke.

'De Oostster' (37), Pierlapont 109 lag niet veel verder en werd vanaf 1910 uitgebaat door dienstknecht/herbergier 'Nasten' Emile Van Haverbeke (1872-1926) en Sophie Braet (1875-?). Na hen kwamen Henri Yde (1904-1989) en Irma Willem (1906-1987) en wanneer die verhuisden naar 'Het Kanon', werden ten slotte metselaar/herbergier René Van Houcke (1904-1982) en Gabrielle Dobbels (1911-1999) de uitbaters. We zien hier hetzelfde stramien als in vele andere volkscafés uit die tijd. In de voorkamer omgetoverd tot gelagzaal is de herberggierster de bazin. De herbergen van toen zijn ook een verhaal van feministen, van huisvrouwen die naast het loon van de man, een frank bij verdienden. Cafémadammen die vriendinnen, huispsychologen en halve zusters en moeders waren voor de vele arbeiders die na het werk hier nog kwamen 'bijkeuvelen'⁵⁷.

⁵⁷ Lees hierover R. YSEWIJN, *Authentieke Belgische cafés*, Luster, 2016, 271 blz.

Koekezondag, de slotdag van de Loppemse kermis

De Oostster was ook de plaats waar de kermis van Loppem traditioneel werd afgesloten.

*Die boeren verblijven hun in sulken feesten. Te dansen, springhen en dronckendrincken als beesten. Sij moeten die kermissen onderhouden, als souwen sij vasten en sterven van kauwen.
Pieter Bruegel de Oude (1525-1569), ca. 1559: De kermis van Pier den drol.*

Pieter Bruegel de Oude was duidelijk een moralist, hij had het niet voor zulke kermissen. Geen wonder, het woord kermis vormt immers een verbastering van kerk-misse. Op zo'n dag van kerk-misse stroomde het volk van het dorp samen om de plaatselijke heilige te vereren en om zich te vermaken. In stedelijke gebieden en later in de dorpen verloor de kermis zijn band met het religieuze feest dat eraan ten grondslag lag. In sommige dorpen gaan beide nog hand in hand en gaat er soms op één van de kermisdagen een processie uit. De kermis van Loppem die voor de oorlogen wel een week duurde viel vroeg, in augustus. De meeste kermissen in het Brugse vielen veel later, in september, oktober en soms nog in november. Op 'Koekezondag' ging heel het dorp naar de Pierlapont om het slot van de kermisweek te vieren. Met 'Koekezondag' wordt de zondag na de kermis bedoeld. Hoe kwam men nu aan die naam? Welnu om de kermis feestelijk af te sluiten maakte moeder een deeg met zacht brood. Het brood werd licht gesuikerd en er werden rozijnen aan toegevoegd. Het eigen koekebrood moest dan enkel nog gebakken worden. Rozijnen waren duur. In de meeste gezinnen kwam een rozijnenbrood enkel op tafel bij speciale gelegenheden zoals het slot van de kermis of een communiefeest. Een kermis kon je niet zomaar laten voorbijgaan. Ook de bakkers lieten zich niet onbetuigd. Vanaf de vrijdag kwam er overal in het dorp beweging, bij de bakkers, in de afspanningen en de

herbergen. De ovens werden opgewarmd om er koekebrood en appeltaarten te bakken. De bollenbaan werd geveegd, gestampt en met zagemeel bestrooid. Hesperen hingen her en der te koken, kilo's smout werden voorzien. De zaterdagavond werden vreugdeschoten afgeschoten en het klokkengeluid kondigde aan dat het morgen kermis was. Tijdens de kermis maten de mannen hun krachten op het ijzeren blok. Ze speelden de jas uit, stroopten de mouwen op en met gespierde armen sloegen ze de zware hamer op het ijzeren blok. En die lekkere appeltaarten, bleke, half gebakken, half verbrand soms, met appelmoes opgevuld en met de vork toegestreken boerenlappen. Tussen twee appeltaarten door liepen de kinderen rond de paardjes, draaien en keren, op en af.

Als ze het daar beu waren, liepen ze op een drafje naar de draaimolen.

De herbergen liepen ondertussen vol, het schoon volk zocht het 'Gemeentehuis' of 'Burgerwelzijn' op, anderen vonden elders hun vertier. De bordjes hesp en koekeboterhammen rolden van de toog met een pint bier. Anderen deden zich te goed aan stokvis of noten die de venters ronddroegen. De schutters van de Heidelberg en de Handbogengilde St. Martinus organiseerden schietingen. Op Kermiszondag gingen ze op kroegentocht, op staminee. Gewapend met pijl en boog wandelden ze tussen al het kermisvolk. Uiteraard na de processie die 's morgens doorgegaan was na de mis.

Kermisprocessie te Lennik jaren 1950?

Kermismaandag was er even veel volk, met dat verschil dat de parochianen dan kermis vierden in familie. Het allerbeste van eigen kweek en teelt werd op de feestdis gebracht. Aan tafel genoot men van een goede selderijsoep, bouillie met aardappelen en persboontjes en kippen (echte, geen slappe!) met appelmoes. Als dessert kwamen vier, vijf taartenblikken in 't midden met fijn appelmoes gevuld en met tralies overkruist. Grote kommen Spaanse pap, met een smaakje rozewater of paplaurier, geel van de eieren en met een vel van een halve vinger dik, stonden al in den kelder te koelen voor 's avonds. Tegen dat iedereen weer van de herbergen op de Gemeentepplaats kwam. Aan de snoepkramen deden niet alleen de kinderen zich ondertussen te goed, kermis ging ook gepaard met spekken, wafels, oliebolle...

Snoepkraam op de kermis in Woesten in 1938. (foto Westhoek Verbeeldt, privécollectie).

Er was in de herbergen alle dagen iets anders te doen, want er zat leven in al die cafés met hun verenigingen met leden die de leute kenden, de ene dag een palingschieting, de andere een mosselsoeper, elders een ringsteking of een prijskamp met het bollen. Nog anderen organiseerden de mastklimming langs een pers met zeep bekleed, de spelers hadden zand in de broekzakken of een puitenkoers⁵⁷ op een kruitwagen, of zaklopen en eiertjes slaan⁵⁸.

Ringstekingen waren zeer populair, met een beperkt budget kwam je al ver. Aanvankelijk had je wel nog een paard nodig, maar vanaf 1900 deed men het ook met fietsen. De inleg was beperkt, rond 1900 een 50 centiemen. Het was elke ruiter of later fietser toegelaten 4 maal te steken. De afgestoken ringen moesten op de lans behouden worden. Aldus reed je dan tot voor de Commissie en overhandigde je de ringen vanop de lans aan een vertegenwoordiger van de Commissie.

⁵⁷ Op een puitenkoers reed men met een kruitwagen met een kikker erin, elke keer dat de kikker eruit sprong moest hij er opnieuw ingelegd worden tot aan de meet.

⁵⁸ Naar M. CAFMEYER, "Als het kermis is", *Biekorf*, 1947, p. 193-202 en 224-232.

Ringsteking schilderij met olieverf van Frans Van Leemputte⁶⁰.

Voor de liefhebbers waren er ook nog schiettenten:

Collectie C.H. Peters, Groninger Archief 1922.

⁶⁰ P. DE MONT, *Het schildersboek. Deel 5. Vlaamse schilders der negentiende eeuw*, Antwerpen, Elsevier, 1901, p. 110

De kerniskoers kon uiteraard evenmin ontbreken:

Valère Olivier wint de trofee voor junioren te Loppem ca 1939 (Collectie KOERS, Museum van de wielersport)

Valère Olivier figureert als Belgisch kampioen ca 1950 voor de start van een kerniskoers in thuisbasis Roeselare. (Collectie KOERS, Museum van de wielersport).

Elke gelegenheid werd trouwens te baat genomen om feest te vieren. Aldus werd er bij het openen van een nieuwe herberg of de intrede van een nieuwe uitbater, een mei-velling (een soort wijkkermis) gehouden. Bij deze mei-velling werd voor de herberg een boom geplant. Deze boom werd met veel ceremonieel verkocht door iemand die verkleed was als notaris. Een werkmans velde daarop de boom, alles ging gepaard met het nodige drankverbruik. In de herberg deed men dan aan 'pintje-dek'. Men kreeg zijn pint toegedekt met een West-Vlaamse 'luk', een boterwafel die de West-Vlaamse huismoeders rond nieuwjaar baktten als geschenk voor familie en als geluksbrenger voor het nieuwe jaar. Daarom kregen ze de naam 'lukken'. Anderen hielden het op een wafelenbak. Ook in de Sparre kon men niet achter blijven:

Krantenknipsels O: Burgerwelzijn 5 april 1913, p. 4

IN DE DRIEHOEK

Foto 80: 'In de Driehoek' vandaag (Collectie W. Hermy)

Gaan we verder naar de Zeedijkweg dan kwamen we bij 'In de Driehoek'(38), Zeedijkweg 22, een herberg die zijn naam niet gestolen had. Dit café werd uitgebaat door seizoenarbeider August Braet, 'Petje Braet' genoemd in de wandeling (1850-1923) en Juliana Van Hoecke (1852-1910), de ouders van Sophie van de Oostster. Petje ronselde seizoenarbeiders. Je moest bij Petje zijn als je als seizoenarbeider wilde werken voor de bietenoogst of voor de suikerfabrieken in Frankrijk. Vlaamse seizoenarbeiders trokken in de tweede helft van de

19de eeuw tot ver in de 20ste eeuw jaarlijks naar Frankrijk om er te werken. Ze werkten er bij gebrek aan werk in de eigen streek op de bietenvelden voor het zetten of rooien van bieten. Anderen waren actief in de suikerfabrieken, in de vlasnijverheid of in de cichorei-asten. Een Franse bijnaam voor de Vlaamse arbeiders was "Les Godverdommes"⁶¹. Bij ons stonden ze bekend als de 'Fransmans'. De zoon van Petje Braet, Prudent (1896-1985) zou 'In de Driehoek' later een winkel uitbaten met echtgenote Hermina Cauwels (1890-1994), dochter van Theophiel van de Krommenaak, nadien voortgezet door dochter Paula Braet (1930-2020) met Georges Cools (1930-2013).

DE PIERLAPONT

Foto 81 : 'De Pierlapont' met Emma De Grande (1885-1962) (Collectie W. Hermy)

Aan de andere kant vonden we '**De Pierlapont**' (39), Zeedijkweg 31, uitgebaat door winkelier en kloefkapper Henri Teerlinck (1844-1933) en Juliana Zutterman (1846-1922). Nadien werd dit de winkel van Emma De Grande (1885-1962), zij was de grootmoeder van auteur Wilfried Hermy.

De wijk Pierlapont was ver afgelegen van het dorp en er woonde ook lang een 'heks'. Haar naam was Trees Kousse. Trees woonde op een zijweg tussen de Sparre en de Pierlapont. Van haar vertelde men dat ze parels van de ogen kon lezen. Dat waren zwijnepuisten op de oogleden, een soort van eczema. Zij kon dat aflezen. Een goede heks dus, maar de kinderen gingen toch uit de weg als ze haar zagen afkomen. Ook wanneer er iets gestolen

⁶¹ <https://muzikum.eu/nl/t-westvlams-gemengeld-vintekoor/les-godverdommes-sont-la-songtekst>.

Foto 82: 'De Pierlapont', het huidig pand (Collectie W. Hermy)

was op één van de hoven in de buurt ging men naar Trees. Zij had immers de macht om het gestolen goed terug te laten terug brengen door de dief. Die zette het dan tegen een boom of op de vensterbank van het hof⁶². Niet ver van de Pierlapont, aan de Torhoutsesteenweg lag ook lang een spookkasteel, de verlaten waterburcht 'Ter Loo'. Het kasteel moet er decennia lang verlaten bijgelegen hebben. Men vertelde dat je er 's nachts een processie zag voorbij komen, rond twaalf uur, een lijkwagen zonder paarden en spoken in witte kleren die zongen en muziek maakten... En zelfs overdag, wanneer de boeren er met hun aalkar met de beer uit Brugge voorbij moesten, begonnen de paarden te schuimen en te drummen,...de bomen vielen omver en alle takken vlogen in het rond...⁶³. Nog wat verder had je waterduivels, in de Mottjes (daar waar nu de wijk Toekomst/de Guido Gezellelaan, ligt), een moerassig gebied met veel rootputten⁶⁴. Rond de jaren 1900 kon je er nog waterduivels zien dansen met kettingen aan hun hals die op en neer sprongen in het water en tussen het riet. Aldus veekoopman Theofiel Pollefliet die in 1970 vertelde dat hij er als kind nooit voorbij durfde komen⁶⁵.

⁶² L. CUMPS, o.c., p. 205 en 208-210, nrs. 299 en 305-307.

⁶³ L. CUMPS, o.c., p. 297-301, nrs. 439-448.

⁶⁴ Een put waarin met hennep of vlas liet fermenteren.

⁶⁵ L. CUMPS, o.c., p. 49, nr. 3.

Herbergen in de wijk 'De Sparre'

40	DE SPARRE	Rijselsestraat 45
41	DE NIEUWE SPARRE	Rijselsestraat 140

DE SPARRE

Foto 83: 'De Sparre' vandaag (Collectie W. Hermy)

De laatste wijk die we aandoen, 'De Sparre' lag bij het Merkenveld, heel wat inwoners werkten toen op het domein van het kasteel Baesveld. Op de Rijselsestraat 45, vonden we **'De Sparre'** (40), uitgebaat door landbouwer/herbergier 'Pietje Sparre', Piet Van Ryckeghem (1836-1931) en Julia Desmet (1844-1929).

Lophem. — Prijskamp op Zondag 16 Februari, in de Oude en Nieuwe Sparre. 1^e prijs 6 fr., 2^e 4 fr., 3^e 2 fr.; Inleg 10 c., van 3 tot 4 ure.

Krantenknipsels P. Burgerwelzijn 8 februari 1890

DE NIEUWE SPARRE

Foto 84: 'De Nieuwe Sparre' vandaag (Collectie W. Hermy)

Aan de andere kant lag **'De Nieuwe Sparre'** (41), Rijselsestraat 140, uitgebaat door werkman August Van Cleven (1843-1942) en dienstmeid Idalie Missiaen (1855-1925). Samen met de wijk De Sparre organiseerden de (Oude) en de Nieuwe Sparre ook prijskampen om volk te lokken (zie boven). In de Sparre gingen echter vooral veel 'vendities' door van sparren en ander hout, maar ook van opbrengsten van de nabij gelegen landbouwbedrijven die al dan niet hun activiteit stopzetten:

Krantenknijsels R: Gazette van Brugge 26 oktober 1901, p. 4

Hier willen we onze wandeling beëindigen. De historische herbergen van de Rijselsestraat, 'De Langhe Haeghe' en 'De Zwartten Hoop' waren immers in de beschouwde periode niet open als herberg. Tijdens onze wandeling zijn we echter een herberg uit 1900 compleet vergeten.

Herbergen in het Eninkveld/Wijk Eeninck

DE EENINCK

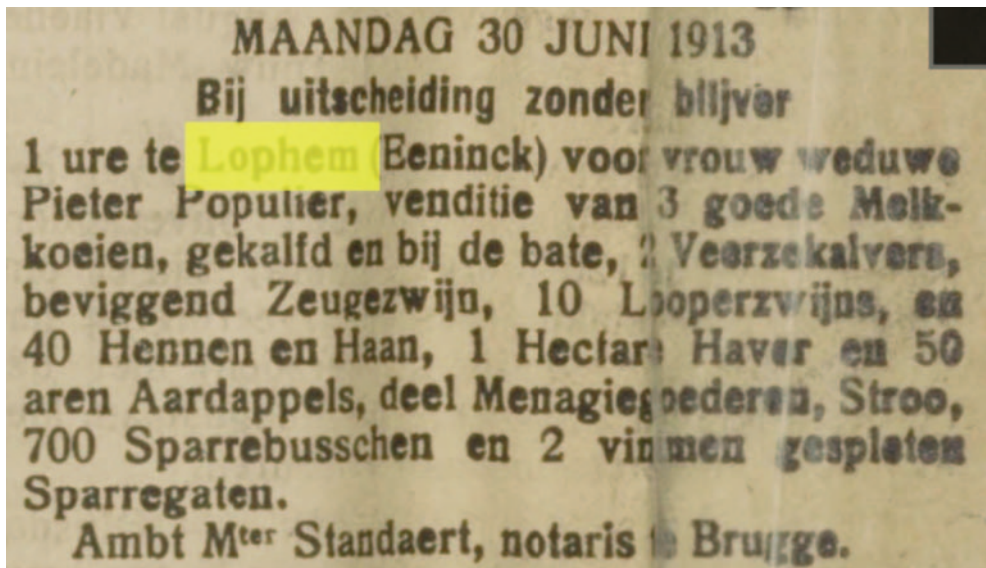
Foto 85: 'De Eeninck', circa 1910 (Collectie F. Caerels)

Foto 86: 'De Eeninck', het huidig pand (Collectie W. Hermy)

We zijn inderdaad aan de Eninkstraat, over de spoorweg, een herberg uit het oog verloren: **'De Eeninck'** (42), gelegen Albert Schuermansparkstraat 36. Die herberg werd uitgebaat door Camiel Popelier (1867-1935) en Augusta Van Daele (1872-1942). Samen kregen zij 10 kinderen. Dochter Magdalena (1905-1996) getrouwd met Prudent Constant (1901-1993) baatte later het café de Warande en de zaal Astoria uit. Ook de 'Constants' waren goed vertegenwoordigd in de herbergen van Loppem. We vonden ook al een Clémentine Constant in 'De Graaf van Vlaanderen' en een Octavia Constant in de 'St. Martinus'. In het huisje van 'De Eeninck' woonden later nog Thobias Heindryckx (1912-1982) met Julia Verplancke (1906-2000) en nadien Hubert Van Driessche (1921-2012) en Angèla Slembrouck (1922-1994).

Ook in de Eeninck gingen soms merkwaardige 'vendities' door:

MAANDAG 30 JUNI 1913
Bij uitscheiding zonder blijver
1 ure te **Lophem** (Eeninck) voor vrouw weduwe
Pieter Populier, venditie van 3 goede Melk-
koeien, gekalfd en bij de bate, 2 Veerzekalvers,
beviggend Zeugezwijn, 10 Looperzwijns, en
40 Hennen en Haan, 1 Hectare Haver en 50
aren Aardappels, deel Menagiegoederen, Stroo,
700 Sparrebusschen en 2 vinmen gespleten
Sparregaten.
Ambt M^{ter} Standaert, notaris te Brugge.

Krantenknijsels S: Gazette van Brugge 7 juni 1913, p. 3

42 herbergen, een record?

42 herbergen voor een 2000 inwoners of ongeveer 1 per 50 inwoners, dit moet een record geweest zijn. Het sociaal leven was in die tijd wel zeer intens. We kunnen ons echter voorstellen dat dit meer voor mannen dan voor vrouwen gold. Het alcoholgebruik of misbruik was navenant. België kende op het einde van de 19e eeuw 175.000 herbergen en jaarlijks werd er in België een budget van 115 miljoen frank aan alcohol besteed. Het verbruik steeg bovendien na 1885 zienderogen⁶⁶. Niet alleen in cafés, ook in de privé sfeer werd alcohol frequent gedronken, daarvan getuigt de foto hieronder.

Een boerenfamilie rond de tafel, ca. 1881-1918 (KADOC - KU Leuven, Archief KVLV)

Het verbruik was vooral in de 19de eeuw toegenomen, meer bepaald in de tweede helft van die eeuw, hand in hand met de ontwikkeling van de industrialisatie. Tijdens het Ancien Régime en ook daarna viel het drankverbruik al bij al nog mee. In Loppem schat men dat er toen een tiental herbergen geopend waren. Een verhouding van 1 herberg op 140 inwoners was toen de Belgische norm. In 1907 was die verhouding opgeklommen tot 1 herberg op 37 inwoners! Niet alleen de industriële revolutie maar ook de lankmoedigheid van de overheid speelden dit in de hand. Voor 1889 kon je met een eenvoudige aangifte onmiddellijk een herberg openen als je de belasting op het verbruik maar betaalde. Het was vooral de werkende klasse die veel dronk en daardoor nog verder in de armoede terecht kwam. Ook het bisdom zag dat in en het drong er bij de parochiepriesters op aan om 'matigheidsbonden' op te richten. Zo een matigingsbond bestond bijvoorbeeld in Oostkerke bij Damme. Op 25 januari 1897 legden 24 meisjes en 23 jongens hun belofte af en kregen een matig-

⁶⁶ F. DELOS, o.c. p. 58

heidsdiploma. De belofte hield in dat ze geen sterke drank zouden drinken voor hun 21 jaar en een matig gebruik van wijn en bier zouden nastreven. Met de wet van 11 augustus 1889 voerde de overheid wel een vergunningsverplichting in voor de verkoop van sterke drank. Dat veroorzaakte echter enkel een verschuiving van sterke drank naar bier. Van jeneverland werd België een bierland, met een tweemaal hoger verbruik van bier dan in Duitsland en 6 maal meer dan in wijnland Frankrijk⁶⁷. Tijdens de Eerste Wereldoorlog maakten de Duitsers daar korte metten mee. Door allerlei beperkingen op de alcoholverkoop daalde het verbruik in België op drastische wijze. Ook het naoorlogse België zag in dat het alcoholmisbruik een gesel was. De Wet Vandervelde van 29 augustus 1919 verbood daarom in cafés en andere publieke plaatsen nog sterke drank in te schenken. Een andere paradoxale beperking was dat er enkel sterke drank mocht verkocht worden in hoeveelheden van minstens twee liter, wat voor de meesten te duur werd. Dat werd echter niet in dank afgenomen...zoals blijkt uit deze spotprent⁶⁸:

Foto 87: spotprent (Foto Jenevermuseum Hasselt)

⁶⁷ X, *Herbergen te Gullegem*, Gullegem, HK De Meiboom, 1998, p. 4-5.

⁶⁸ Bovenaan: "Een domme wet". Onderaan: "Om misbruik tegen te gaan wordt enkel een kleine slok verboden, twee liter en meer zijn steeds toegelaten, wij vragen de herziening van dit misbaksel van een wet." (vrije vertaling).

Korte Bibliografie

P. ARNOU, J. BRAET, C. DENEVE, B. DENYS, *Aartrijke, Loppem, Veldegem, Zedelgem tijdens de Grote Oorlog*, Gemeente Zedelgem, 2019

M. CAFMEYER, "Als het kermis is", *Biekorf*, 1947

L. CUMPS, *Gecommentarieerde Sagenverzameling uit de streek van Zuid-Brugge en omgeving*, Tielt, Veys, 1970

F. DELOZ, "Alcoholisme in de tweede helft van de 19de eeuw, het jeneververbruik in de Brugse herbergen", *Hand. Gen.*, 127, 1-2/1990

Chr. DENEVE, "Middeleeuwse heirwegen in Loppem en Zedelgem", *Zilleghem*, 2019, nr. 2

F. RONSE, *Zedelgem-Veldegem, Beschrijving en Geschiedenis*, Zedelgem, uitgave gemeente Zedelgem, 1934

A. RYSERHOVE, *De handboeken van de familie De Neve te Zomergem, Maldegem*, 1971

P. SCHOLIERS, "Arm en rijk rond Brusselse tafels rond 1850", *Brusselse Cahiers*, 2017

J.J.M. TIMMERS, *Historisch Jaarboek voor het land van Zwentibold*, Sittard, 1984

P. VANHEE, *Herbergen en brandewijnhuizen in het graafschap Vlaanderen in de tweede helft van de achttiende eeuw*, masterscriptie, UGent, 2006-2007

R. VERSTRAETE, "De Sociale en Economische Toestand van 1900 tot 1914 te Loppem", *Brugsch Handelsblad*, 13-01-1968

A. VERVENNE en A. DHONT, *Geschiedenis van Loppem*, Loppem, HKL, 1974

A. VERVENNE, *Oude Hoeven, Herbergen en Molens en hun bewoners te Loppem*, Loppem, HKL, 1976

R. YSEWIJN, *Authentieke Belgische cafés*, Luster, 2016

X, *Herbergen te Gullegem*, Gullegem, HK De Meiboom, 1998

Figuren 2-3-4-6 en 8: Geopunt Vlaanderen, www.geopunt.Vlaanderen (geraadpleegd op 17-02-2022)

Zedelgem

Gemeente Zedelgem ondersteunt deze Erfgoedpublicatie door bij te dragen in het drukwerk.

